

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

№ 6

ЧЭРВЕНЬ

1959

+прилож.

СЛАЎСЯ, НАРОД БЕЛАРУСКІ!

Музыка І. КУЗНЯЦОВА

Словы А. РУСАКА

Слаўся, народ беларускі,
Подзвігам працы свабоднай,
Доляй сваёю шчаслівай,
Вечнаю дружбай народнай!

Прыпеў:

Сонца з Масквы устае над табою,
Родная наша зямля.
Слаўся, наш край беларускі, красою,
Песня, ляці да Крэмля!

Слаўся ўраджаем багатым,
Наша калгаснае поле.
Слаўся палётам крылатым,
Наша жыццё маладое.

Прыпеў.

Многа тут людзям прастору,
Радасць зямля наша родзіць.
Блізкімі сталі нам зоры,
Шчасце у дом наш прыходзіць.

Прыпеў.

Слаўся ты, партыя наша,
Ленінскай праўдай заўсёды,
Ты павяла к камунізму
Светлай дарогай народы.

Прыпеў.

На вокладках малюнак мастака І. Немагая.

Maestoso

Слаўся на-род бе-ларус-кі, под-ві-гам пра-цы сва-

-бод-най, до-ляй сва-ё-ю шчас-лі-вай,

ПРЫПЕЎ

веч-на-ю друж-бай на-род-най! Сон-ца з Маск-

-вы ус-та-е над та-бо-ю, род-на-я

на-ша зям-ля. Слаўся наш край бе-ла-

-рус-кі кра-со-ю, пес-ня ля-

-ці да Крэмля. -дес-ня ля-ці да Крэм-ля!

Што ты зрабіла для сямігодкі?

15833

ТАКОЕ пытанне задае сабе сёння кожная працоўная жанчына. ХХІ з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза адкрыў перад усім нашым народам, перад кожным членам нашага грамадства вялікія гарызонты. Наша краіна разгарнула эканамічнае спаборніцтва з капіталістычным светам, паставіўшы сваёй асноўнай задачай — дагнаць і перагнаць капіталістычныя краіны па вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва.

Выкананне новага сямігадовага плана дапаможа нам блізка падысці да ўзроўню развіцця Злучаных Штатаў Амерыкі, а па некаторых галінах і перавысіць яго. Што гэта будзе так, мы ні на хвіліну не сумняваемся.

Велізарныя задачы сямігадовага плана блізкія сэрцу кожнага савецкага чалавека. У краіне з'явіліся тысячы і тысячы цэхаў, брыгад і змен, якія змагаюцца за права называцца калектывамі камуністычнай працы. Савецкія людзі разумеюць, што толькі павышэнне прадукцыйнасці працы забяспечыць выкананне сямігадовага плана.

Барацьба за выкананне сямігодкі разгараецца ўсё ярчэй, і з першых жа месяцаў намечаныя заданні выконваюцца.

Нядрэнна папрацавалі працаўнікі прамысловых прадпрыемстваў Магілёва. Сваю чатырохмесячную праграму яны выканалі на 105,7 працэнта. За права называцца калектывамі камуністычнай працы спаборнічаюць больш 100 брыгад, цэхаў і змен.

На пытанне, што зрабіла ты сёння для сямігодкі, токары Магілёўскага завода «Электрарухавік» Л. Краўчанка можа заявіць: «Мой уклад у сямігодку 2—2,5 нормы штодзённай выпрацоўкі».

Першачарговая задача сямігодкі — барацьба за новую тэхніку.

Трактаразаводцы нашай рэспублікі механізуюць і аўтаматызуюць вытворчасць, уводзяць новыя лініі апрацоўкі дэталей, унутрыцэхавыя канвееры, механізуюць працэс зборкі. У гонар чэрвеньскага Пленума ЦК КПСС беларускія трактарабудаўнікі вырашылі датэрмінова выканаць план першага паўгоддзя, даць на мільёны рублёў звышпланавай прадукцыі, з сэканомленага металу выпусціць дзесяткі трактараў «Беларусь». Сярод трактарабудаўнікоў шмат перадавых работніц. Заслугоўваюць павягі такія работніцы, як электраабмотчыца Ніна Афанасьеўна Кучмей, якая зменнае заданне выконвае на 170—180 працэнтаў, і многія іншыя.

Дастойнымі працоўнымі поспехамі сустракае Пленум ЦК КПСС калектывы мінскіх аўтазаводаў. Зусім нядаўна мы былі сведкамі выпуску першай мінскай аўтамашыны, а цяпер дзесяткі тысяч мінскіх самазвалаў працуюць на шматлікіх новабудоўлях нашай краіны, у Кітаі і Венгрыі, Чэхаславакіі і Польшчы, Індыі і Аб'яднанай Арабскай Рэспубліцы. Сярод стваральнікаў аўтамашын — нямала жанчын. Мінскім аўтамабілебудаўнікам ёсць чым ганарыцца — створаныя іх рукамі машыны сталі ў адзін рад з лепшымі ўзорамі сусветнага аўтамабілебудавання.

На Брусельскай сусветнай выстаўцы наш 40-тонны самазвал атрымаў першую прэмію.

Па прыкладу прамысловых прадпрыемстваў рэспублікі разгортваецца сацыялістычнае спаборніцтва ў калгасах. Працаўнікі сельскай гаспадаркі змагаюцца за датэрміновае выкананне першага года сямігодкі па вытворчасці прадуктаў жывёлагадоўлі. Калгаснікі Мастоўскага раёна вырашылі ў гонар Пленума ЦК КПСС да 20 чэрвеня выканаць паўгадавое заданне па вытворчасці і нарыхтоўках малака. Працаўнікі Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці да 20 мая выканалі паўгадавы план закупак мяса. Майстрам высокіх надояў называюць даярку Мар'ю Ісакаўну Крывянкуву з калгаса «Бальшавік» Хоцімскага раёна. Сёлета яна абавязалася надаць па 6000 кілаграмаў малака ад кожнай каровы.

Многія калгасніцы паказваюць узоры самаадданай працы.

Вялікай павагай у калгасе «Расія» Магілёўскага раёна карыстаецца трактарыстка Юлія Васільеўна Абушкевіч, якая летась выпрацавала 650 га мяккага ворыва. Сёлета яна абавязалася павялічыць выпрацоўку да 700 гектараў.

Першыняство ў Мінскай вобласці па вытворчасці і продажу прадуктаў жывёлагадоўлі трымаюць члены калгаса «Чырвоная змена» Любанскага раёна. За чатыры з паловай месяцы гэтага года яны атрымалі па 125 цэнтнераў малака і па 35 цэнтнераў мяса на 100 гектараў зямлі. Гэта значна больш, чым за той жа час у мінулым годзе.

Гадавы план продажу мяса дзяржаве калгаснікі абавязаліся выканаць да 1 ліпеня. Шмат дапамагаюць калгаснай гаспадарцы працавітыя свінаркі Л. Абчынец, Е. Грышчэня, В. Лабачэня, В. Коўшар. За год яны атрымалі ў сярэднім па 19 парасят ад кожнай свінаматкі. Высокіх паказчыкаў дабіваюцца і даяркі. Сёлета за чатыры з паловай месяцы яны атрымалі па 1124 кілаграмы малака ад кожнай каровы.

Самаадданую працу калгасніц павінны ўсімі мерамі падтрымаць старшыні і праўленні калгасаў. На жаль, ва многіх калгасах яшчэ мала дапамагаюць жанчынам-маці ў доглядзе дзяцей, не клапацяцца як след аб арганізацыі дзіцячых ясляў. У такіх калгасах жанчыны-маці часта пазбаўлены магчымасці сваёй актыўнай працы разам з усім народам рухаць уперад развіццё нашага грамадства, змагацца за выкананне сямігадовага плана.

Камунізм — цяпер ужо не нязбытная мара чалавецтва. Савецкія людзі сваёй самаадданай працай усё больш да яго набліжаюцца. З кожным годам узрастае іх жыццёвы ўзровень. Цяжкую фізічную працу ўсё больш замяняе машынная тэхніка. Растуць духоўныя запатрабаванні працоўных.

Жыць і працаваць для народа, для ўмацавання магутнасці сваёй Радзімы — гэта важнейшы абавязак савецкага чалавека. Кожны з нас павінен працаваць так, каб з чыстым сумленнем мог заявіць: «І сваю долю працы я аддаў на выкананне новай сямігодкі».

Дыхнуць вясной

Аляксей КУЛАКОЎСКІ

Вось яны, будаўнікі калійнага камбіната — бетоншчыцы. Злева направа: Валянціна Густарнік, Ганна Бяліцкая, Мар'я Куляшова, Ганна Шамет, Роза Касцюкевіч і Святлана Бычнёўская... Паспрабуй без іх пачаць работу!

Раіса Мазурава працуе на замаражваючай станцыі... Па ўсяму відаць, што ёй тут «не холодна»...

Пісьменнік Аляксей Кулакоўскі закончыў новую аповесць, прысвечаную будаўнікам Старобінскага калійнага камбіната. З асноўных персанажаў аповесці найбольш вызначаюцца вадзіцель трохтонкі Якаў Семігон, яго сястра Надзя і малады інжынер, сакратар камсамольскай арганізацыі Валянцін Палянскі.

У гэтым урыўку падаюцца эпізоды, якія ідуць пасля таго, як Семігон, спыняючыся на выратаванне таварыша, пацярпеў аварыю і апынуўся ў бальніцы. Праз некаторы час ён ачуняе, вяртаецца на будаўніцтва і працуе яшчэ з большым энтузіязмам. Тут, на будаўніцтве камбіната, Якаў знаходзіць сваё сапраўднае існасць, сваю светлую дарогу.

НА радасць добрым людзям, Якаў папраўляўся хутка. Малады здаровы арганізм браў сваё: галаўныя болі паступова сцішаліся, менш непакойлі цяжкія ўшыбы.

За гэты час рэдка хто з шахтабудаўцаў не пабываў у яго. Наведаўся нават аднаго разу Талімон, як чалавек найбольш вольны ўдзень. Перадаў паклон ад сваіх неспакойных аднадумцаў, старога Тумаша і каваля. Сядзячы потым на эдліку і хаваючы пад яго свае вялізныя жоўтыя бахілы, стары касавата паглядваў на нязвычны для яго белы халат, што накінулі яму на плечы, і маўчаў. Ведаў, што калі пачаць добрую гаворку, то пры яго вушной тугаватасці трэба крычаць. А ці можна крычаць тут, у бальніцы? Можна і хвораму гэта шкодна? Толькі перад адыходам паківаў галавой, патужыў, што вось каб не ён, стары пень, то можна і ўсё добра было б. Надаўмелася яму тады бегчы ноччу, стукаць у акно!

Адказ на гэта ён не так пачуў, як зразумеў па знаках Якава і па выразу яго твару. Якаў ухваляў учынак старога вяртаўніка і дзякаваў яму за дапамогу. Цяпер хоць прасвятлілася многае і не будзе сядзець чорным жмутам на душы.

У рухлівыя прадвясеннія дні ў Надзі вельмі многа было работы, але яна прыходзіла да Якава змалю кожны дзень. Ведаючы, што брату найбольш цікава слухаць пра дабрасельскія справы, яна цэлымі гадзінамі расказвала аб сваім звяне.

— Усё ў нас будзе цяпер не так, як летась, — радуючыся за сваіх дзяўчат, гаварыла яна. — Усё зменіцца.

— А што, замуж павыскокваеце? — усміхаўся Якаў. — Жаніхоў цяпер хапае.

— Можна хто і выскачыць, — згаджалася Надзя, — але галоўнае не ў гэтым. Будзем працаваць па-новаму і жыць зусім не так, як раней. Вось на гэтых днях абедзве брыгады Палянскага сабраліся, пастанавілі змагацца за права

стаць брыгадамі камуністычнай працы. А мы таксама сабраліся. Чым мы горшыя за іх? Там гэтакія ж самыя дзяўчаты, як і ў нас. Многія нават вучыліся разам з нашымі. Яны будуць на шахтах, а мы на ільне, яны са сваёй тэхнікай, а мы са сваёй. Нашы дзяўчаты пастанавілі ўсе машыны вывучыць. Трэба будзе сесці на трактар, на камбайн, — і калі ласка, сядзем. А то і на аўтамашыну. Дакуль гэта, сапраўды, мы будзем чакаць заўсёды прывазных спецыялістаў або пасылаць сваіх калгаснікаў на нейкія далёкія курсы, адрываць іх ад работы? Я ні на якіх курсах не была, а тут, на месцы, навучылася за лета рабіць на камбайне. Чаму другія не навучацца? І вучыць знойдзецца каму. Я думаю, Яша, што па матарах ты дапаможаш нам. Праўда?

— Магу хоць сёння чытаць лекцыі па падручніку, — жартаваў Якаў. — Прыходзьце сюды!

Пры такіх размовах Якаў заўсёды прыкмячаў, што пра шахтабудаўцаў Надзя гаворыць не менш, як пра сваё звяно. І вельмі добра ведае аб усім, што там робіцца. Гэта трохі забаўляла яго, але і радавала, бо ў душы ён ухваляў, што сястра неяк сама, без яго ўплыву, выбрала для сваёй увагі такія калектывы, які падабаецца і яму. У калектыве, вядома, не без адметнай асобы. Але і гэтая асоба па душы. Колькі разоў здаралася: стамляўся, пачынаў сума-

ваць у дарозе, уяўляліся нават адзіноцтва, адарванасць ад людзей. А прыходзіла на памяць, што сёння яго чакаюць хлопцы, што Валянцін, пэўна, ужо сядзіць у Антосішынай хаце, каб потым разам ісці ў клуб або ў школу на палітзаняткі, — і адразу становілася веселей.

Прыбегла аднаго разу Надзя ў палату і яшчэ не паспела перадаць хлапечыя і дзявочыя падарункі, паклоны ад Антосіхі, як паведаміла навіну:

— Табе, Яша, пакой у новым доме намецілі. Ачуняй хутчэй, будзем спраўляць наваселле!

У голасе, у вачах столькі радасці, што гатова б пусціцца ў скокі, каб не баліла.

— Чаму гэта мне аднаму? — быццам бы не раздзяляючы радасці, спытаў Якаў. — Павел Іванавіч абяцаў нам дваім.

Надзя неяк адразу асеклася, пачырванела.

— Хіба ты не пойдзеш са мною ў новую кватэру?

— Ведаеш, — ніякавата загаварыла

Які ўсюды на будаўніцтве, на маладым Старобінскім калійным камбінаце ёсць лепшая камсамольская брыгада і ёсць лепшы брыгадзір. У муляраў — гэта Вінадора Сцяпурка.

дзяўчына, — табе лепш аднаму перасяліцца. Усё ж-такі, ведаеш?..

І Якаў зразумеў, што ў яе іншыя планы, што радуецца дзяўчына не толькі ад таго, што брату паабяцаў пакой.

— Значыцца, і тваё наваселле? — пранікнёна глянуўшы на сястру, спытаў Якаў. — Асобнае, больш урачыстае?

— Ды не, — запярэчыла Надзя, аднак апусціла вочы. — Усё ж-такі, разумееш?.. Трэба тут глядзець трохі і наперад. Не будзеш жа ты ўвесь час жыць адзін.

— А, вось куды ты? — без здзіўлення, але і без радасці прамовіў Якаў. — Аб гэтым я не думаю.

— Чаму? — зусім сур'ёзна спытала Надзя. — Хіба ты горшы за людзей? І мне будзе радасна, калі ў цябе будзе свая сям'я.

Якаў маўчаў, адварнуўшыся да акна. Яму цяжка было ўчынаць гэтую гаворку, бо толькі ўстрыжываў сэрца, а да ніякага ладу тут не прыдзеш.

— Хіба ты ўжо цяпер і не пішаш ёй? — не пакідала дапытвацца Надзя. — І нічога не ведаеш пра яе?

— Яна не адказала мне ні на адно

пісьмо, — азваўся, нарэшце, Якаў. — Як жа мне пісаць? Там нават забылі, што ёсць на свеце нейкі шафёр.

— Ты дарэмна так, — з усёй дзявочай ласкавасцю запярэчыла Надзя. — Я ніколі не бачыла яе, ведаю толькі па тваіх расказах. Але чамусьці мне здаецца, што яна вельмі любіць цябе. Любіць, мучыцца, а не піша. І гэта ад гордасці, разумееш? Я шкадую цябе, — ты не крыўдуй за гэтыя словы. Мне цяжка, калі бачу, душой адчуваю, што ты пакутуеш, перажываеш. Але я паважаю яе за такую гордасць! Я сама такая. Не дай божа, хто са мною так абыйдзецца, як у цябе выйшла з ёй! Памру, а не дарую! Вырву з сэрца маё каханне, заглушу нават памяць аб ім! Няхай адна навек застануся, няхай палюбае і сніцца ў снах самотная, пакутніцкая старасць, усё роўна не адступлюся ад свайго закону, не звярну са свайго сцежкі.

Тут мне часта ўспамінаецца тая палеская цётка, у якой я жыла. Яна была незамужняй, ты ж ведаеш. А дзеці былі, два хлопчыкі. Я доўга не ведала, чаму цётка жыве адна. Была ж яна яшчэ не старай, асабліва пасля вайны. І выгляд мела, як на вясковую жанчыну, дык зусім прывабны. Гаварыць пра гэта цётка не хацела. А потым, калі ўжо была хворай, я, вось гэтак, сядзела каля яе, і яна мне расказала.

Некалі, яшчэ зусім маладой, яна вельмі кахала аднаго хлопца, смалакурам ён рабіў там на заводзіку. Бывала, прыдзе дадому (калі ўжо яны пажаніліся), толькі вочы блішчаць, — увесь у смале, у копаці, нясе ад яго не толькі на ўсю хату, а на ўвесь двор. А ёй здавалася, што няма на свеце больш прыгожага чалавека, і пахам гэтым яна б дыхала ўсё жыццё. Калі ён хоць на хвіліну пазніўся, яна месца сабе не знаходзіла, выходзіла на дарогу і чакала, рвучы сваю душу рознымі ўяўленнямі аб няшчасцях. Гэта ж, мабыць, калі чалавек вельмі ўжо шчаслівы, калі проста перапоўнены шчасцем, дык ён часта думае аб якім-небудзь цяжкім здарэнні і мучыцца ад такіх думак. Жанчыне ўяўлялася, што яе мужа пэўна ж напаткала нейкая бяда, і ў вачах цямнела, свет становіўся чужым і непатрэбным. Не хацелася ісці дадому,

не хацелася нават бачыць малых дзетак, калі яны ўжо былі.

А потым выявілася, што смалакур мае другую жанчыну. Наша з табой цётка пасівела за некалькі начэй, пастарэла адразу на дзесятак год. І ўсё ж яе чалавечая годнасць не паддалася, не зламалася. Яна выгнала смалакура з хаты і не пусціла больш ні разу. Хадзіў ён потым па падвоканню, прасіў, маліўся, ледзь не паўгода начаваў на прыгрэбцы, — не пахіснулася цётка, не даравала. Так і засталася на ўсё жыццё адна.

— Ты вельмі ўжо суровая, — ціха сказаў Якаў, пасля доўгага маўклівага роздуму. — Бывае, што іншаму чалавеку і трэба даравач. У кожнага жыццё ідзе па-свойму.

— Да цябе я можа і не была б такой суровай, — трохі змякчылася Надзя. — Тут гаворка ішла пра наўмысныя ўчынкi, а ты, вядома ж, не такі, каб наўмысля рабіць каму шкоду. Зоня мала ведае пра гэта. Тваю выпадковую памылку яна прыняла, мабыць, за праяву характару. Мне здаецца, Яша, што як толькі ўстанеш і зноў возьмешся за работу, адразу заедзь на сваю былую кватэру. Раскажы там усё. І табе лягчэй будзе і... нам.

Якаў здзіўлена ўзняў вочы.

— Мне, я хацела сказаць, — паправілася Надзя. — Не думай, што мне лёгка глядзець, як ты часам апускаеш галаву.

«Ужо і Валянцін пра гэта ведае, — мільгнула ў Якава думка. — Прагаварылася дзяўчына».

У першы момант неяк трохі няёмка стала і крыўдна на сястру, што яна не ўхавала яго тайны. А потым, удумаўшыся, Якаў зразумеў, што здзіўляцца і крыўдаваць тут няма чаго. Валянціну ён і сам мог усё расказаць, а Надзя яшчэ больш верыць гэтай чалавеку. У іх, мабыць, ужо такія ўзаемаадносіны, што сакрэтаў не можа быць. За гэта нельга Надзю папракаць. Яна шчаслівая, гордая і шчырая ў сваёй сапраўднай дружбе, у сваім першым і светлым каханні. Так і павінна быць у харошых людзей.

Якаву хацелася яшчэ раз зазірнуць сабе ў душу, яшчэ раз перабраць у памяці ўсё, аб чым нагадала сёння сястра.

А Тацяна Жалудок і Ганна Пярко сталі выдатнымі арматуршчыцамі камбіната...

Але неўзабаве дзверы ў палату ціха адчыніліся і на парозе паказалася жанчына, якую з-за белага халата Якаў ледзь пазнаў.

— Ці можна да вас? — нясмела спытала яна і ўсё трымалася за дзвярную ручку, не адважваючыся ступіць далей.

— Заходзьце, заходзьце, — першай запрасіла Надзя. — Сядайце вось тут, — яна ўступіла месца на белым эдліку, а сама прысела на ложак.

Жанчына падышла, сарамліва паглядваючы на сляды на падлозе ад сваіх мокрых валёнак, асцярожненька, спакваля села і раптам утуліла твар у адварот халата, ціха заплакала.

Гэта была Анэта, жонка Шэмета. Якаў не то што здзівіўся яе прыходу, хоць, вядома, не чакаў такога наведвання, але ўсё ж адчуваў сябе даволі нікавата, бо не мог прадбачыць, што яна будзе гаварыць, і не ведаў, як пачаць гаворку самому.

Загаварыла першай Анэта. Голас яе быў шчыры, эжалоблены слязьмі.

— Вы, Якаў, мабыць, думаеце, што і я ў гэтым вінавата, што я ўсё ведала. Паклянуся вам усім, што ёсць у мяне самага дарагога, — сваім дзіцём, якога вы ўратавалі ад смерці, што я нічога не

ведала. Ён вельмі скрытны быў ад мяне і, мабыць, ад усіх. Ніколі я не чула, каб ён што гаварыў ці пра матэрыялы, ці пра якія грошы. Ды ў нас нічога няма. З чым прыехалі сюды яшчэ ў МТС, з тым і цяпер жывём. Які быў пусты, закінуты дворык са старой хаткай, такі ён і цяпер. Гусей толькі чародку развяла...

Жанчына крыху ўзняла бледныя заплаканы твар, паглядзела спачатку на Надзю, потым на Якава і, трохі ўцёршыся ражком халата, пачала гаварыць далей:

— Праўда, аднаго разу, павячэраўшы, кажэ ён мне: «Паедзем, Анэта, на той год у Алупку (там у яго нейкія сваякі ёсць), купім там пляц з вінаградом, пабудуем уласны домік і будзем жыць з адных кватарантаў».

Я, вядома, прыняла гэта за смех. Мала пра што можа надумацца чалавек, добра павячэраўшы? На чорта мне, кажу, гэтая твая Алупка. Мне і тут добра. Давай лепш падладзім крыху гэтую хату, што нам далі, а то разваліцца.

— Дык за што ж яе падладзім?

— А за што пляц з вінаградом?

Засмяяўся і маўчыць. Больш я ніколі ад яго слова пра гэта не чула. Хто яго ведае, ці ён збіраўся кідаць нас з Віцькам, ці спадзяваўся, што мы ўсё-такі

паедзем, калі прыдзе на гэта пара. Ні пра Шыпульку ні разу не чула, ні пра вартаўніка. Там жа яшчэ нейкі майстар замешаны, — Шыпулька пра ўсё раскажаў. Каб ведала, то я хоць жыцця пазбавілася, а не дапусціла б да таго, што цяпер вышла. Верыце вы ці не?

Жанчына зноў абвела вільготным зрокам Якава і Надзю і прытуліла да ўстрыжваных вуснаў ражок халата.

— Мы ведаем, што вы не вінаваты, — зноў за абодвух адказала Надзя.

Якаў толькі злёгка кіўнуў галавой.

— Ну, а як ваша здароўе? — крыху супакойшыся, спытала жанчына. — Гэта ж трэба так зрабіць, трэба так дадумацца!..

— Ужо лепш цяпер, — даверліва адказаў Якаў. — Неўзабаве думаю выпісвацца.

— То і дзякуй богу, — з палёгкай прамовіла Анэта. — Я, мабыць, і пайду ўжо, не буду вам замінаць ды трывожыць вас сваімі слязьмі. Гэта ж мне так цяжка было на сэрцы... Хацелася праведаць ды пагаварыць... Дзякуй вам за ўсё: і за Віцьку і за тое, што сёння не прагналі...

— Пачакайце трохі, цётка Анэта, — сказала Надзя. — Пойдзем дадому разам.

У сядзі старога Лесняка

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Нарыс

КОСЦЯ сядзіць за сталом і рыхтуе ўрокі. Пальцы яго ў чарніле, і ён старанна выводзіць вялікімі літарамі: «Вучыцца, вучыцца нам Ленін сказаў і верны к навуцы нам шлях паказаў». Побач — Андрэйка, яго малодшы брат. Ён яшчэ не школьнік, але таксама хоча вучыцца. Перад ім табліца множання. Каб не перашкаджаць Косцю, ён ціха шэпча:

— «Два на восем — шаснаццаць, два на дзевяць — восемнаццаць, два на дзесяць — два-наццаць».

— Не дванаццаць, а два-наццаць, — папраўляе Косця.

— Сам ведаю.

— Ведаеш, дык чаму памылкі робіш?

— Сам ты памылкі робіш. Вунь задачку рашыў і вялікую адзінку з кропкай атрымаў.

— Не твая справа.

— Я табе зараз чарніла на сшытак як налью...

— Паспрабуй!

— А ты ўсё роўна кепска пішаш...

Чым бы скончылася гэтая спрэчка, здагадацца не цяжка. Але з кухні вышла бабуля Сцепаніда Мікітаўна, і Андрэйка, набраўшы ў невялікія плечыны кошык ячменю, пайшоў карміць курэй. Бабуля прагледзела сшыткі ўнука, паківала галавой. Паслухала, як ён чытае. Потым паслала яго на кухню ўмывацца, дала чыстую кашулю з бе-

лым каўнерыкам, накарміла, і Косця пайшоў у школу.

У хаце стала ціха.

Сцепаніда Мікітаўна завіхалася ля печы. Вось яна спрытна перакінула нажом драпікі на патэльні, пасунула патэльню бліжэй да агню. Прыкрыла міску з драпікамі накрыўкай — вольмуца парай, смачнейшыя будуць. Памяшала лыжкай у

чыгунку, пакаштавала... Раптам да яе вушэй даляцеў прарэзлівы піск свінні. «Што ён там натварыў?» — схамянулася Сцепаніда Мікітаўна. Яна падбегла да акна і адсунула ўбок фіранку. Ваяўніча размахваючы палкай, Андрэйка ганяў па двары свінню.

— Што ты робіш? Кінь палку! — старая забарабаніла ру-

кой па шыбе. — Чуеш, кіны!

Андрэйка прыпыніўся, паглядзеў на акно.

— Вось я табе, — пагразіла Сцепаніда Мікітаўна пальцам, — свавола.

Палка ператварылася ў каня, на ім і прыскакаў Андрэйка ў хату.

— Хіба можна за свіннёй ганяцца? — дакарала бабуля ўнука, калі яго нос-гузік паказаўся ля дзвярэй кухні. — Не сорамна?

— Яна ў сенцы лезла, а я не пускаў. Чаму яна мяне не слухала? — прагаварыў пакрыўджана Андрэйка.

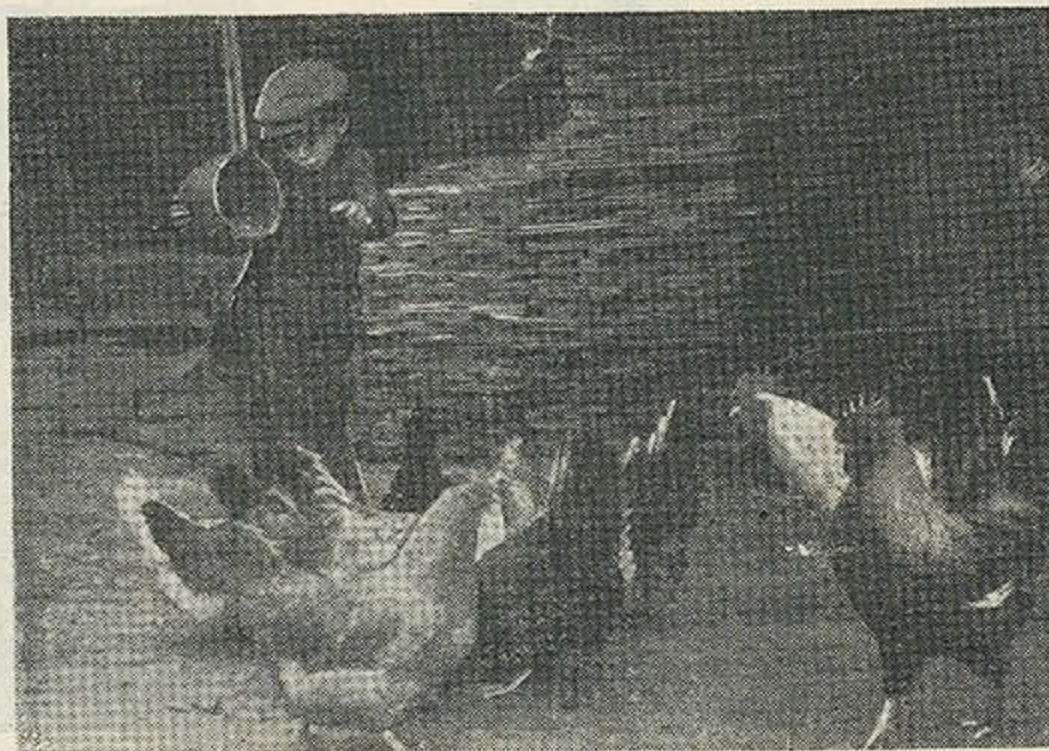
— Бач, не спадабалася. А як ты мяне не слухаеш? Ох, гора ты маё, — сказала бабуля ўжо зусім не строга. — Садзіся, еш драпікі, ды дзеду абед нясі. Ды чарзікі надзень. А то маці ўбачыць — пападзе і табе і мне.

— А ўжо цёпла, — весела сказаў Андрэйка і пачаў абывацца.

— Ты ж глядзі, хутка нясі, каб не застыла, — казалі бабуля, шчыльна завязваючы збаночкі з гарачай капустай і драпікамі.

— Я хуценька.

Да дзеду ісці блізка. Ён пасе калгасных цялят за суседнім хутарам. Але колькі цікавага можна знайсці нават на кароткім шляху! Каля асушальнай канавы, якая роўнай блакітнай

Андрэйка любіць гаспадарыць.

стужкай працягнулася ўздоўж поля, Андрэйка спыніўся, прыслушаўся.

Паветра было напоўнена гукамі вясны і працы. То свавольны вечер прыносіў з-за лесу прыглушаны адлегласцю рокат трактара, і ён, гэты рокат, уладна запаўняў сабою наваколле, то раптам становілася ціха, і толькі высока ў небе заліваўся жаўрук.

Ну як не паглядзець, не паслухаць! І такая спакуса на кожным кроку. Але дзед чакае. Вось ужо насустрач з вясёлым брэхам бяжыць яго махнаты памочнік — Бокс.

Абед парадкам астыў, але дзед не пакрыўдзіўся. Дзмітры Яўсеевіч сябруе з Андрэйкам. За абедом у іх ідзе сур'ёзная размова.

— Дзеду, калі я вырасту, буду трактарыстам?

— Абавязкова.

— А лётчыкам магу стаць?

— І лётчыкам.

— І машыністам?

— Нават машыністам. Кім хочаш. Трэба толькі добра вучыцца.

— Дзеду, а чаму ты не стаў трактарыстам, ты дрэнна вучыўся?

— Я зусім не вучыўся.

— Не хацеў?

— Разумееш, унучак, раней людзі не так жылі, як цяпер. Цяпер усе роўныя, і кожны можа быць, кім хоча. Кожны можа вучыцца. У адным нашым калгасе тры школы. Ведаеш, Андрэйка, каб мне раней, пры панах, казалі, што з нашай вёскі выйдучы інжынеры, урачы, настаўнікі, — не паверыў бы я. Хіба мог просты чалавек вучыцца? Хіба мог ён думаць пра кніжкі, калі адну запалку прыходзілася на чатыры часткі дзяліць, солі не было за што купіць. А калі ў чалавека не было грошай, яго за чалавека не лічылі — быдлам звалі. Эх, Андрэйка, лепш не ўспамінаць. Ты жывеш у другі час, калі мары простага чалавека здзяйсняюцца. Задумаў, напрыклад, Аляксей Лучук, сын нашага калгасніка, стаць горным інжынерам — стаў, спадабалася Алене Сліва быць настаўніцай — калі ласка. Пойдзеш у школу — яна цябе вучыць будзе. А колькі з нашай вёскі ўрачоў вышла, заатэхнікаў, аграномаў — не пералічыць. Многа ёсць прафесій на зямлі, усе яны паважаныя, калі чалавек сумленна працуе. Вось, напрыклад, твой тата. Лепшы сталяр у калгасе. За што ні возьмецца, усё зробіць. І колы майструе, і саніладзіць, і граблі зробіць, і касілку адрамантуе. На ўсе рукі майстар. Яго і паважаюць за гэта. Галоўнае, унучак, быць чалавекам. Тады кім бы ты ні працаваў — паважаць цябе будуць, а гэта важна ў жыцці.

Дзмітры Яўсеевіч падняўся, паглядзеў на сонца.

— Ну, унучак, загаварыліся мы з табой. Цялятам трэба на свежую траву ісці. Ды бабка без цябе хвалявацца будзе. Топай дадому.

... Як амаль кожны стары чалавек, Сцепаніда Мікітаўна скардзіцца часам, што раней моладзь была больш працавітая. Бывала, ад цямна да цямна ў полі, а прыдуць дадому, яшчэ за кросны сядуць, ткуць. І такія прыгожыя рэчы з-пад рук выходзілі, любя паглядзець. А цяпер — як хвіліна якая выпадзе — глядзіш, то ў кіно пойдучы, то ў клуб.

Наташа, дачка Сцепаніды Мікітаўны, толькі смяецца ў адказ.

— Куды ж было хадзіць? — пытаецца яна ў маці. — Клубаў не будавалі, і кіно ў вёску не прывязджала.

Але ж дарэмна скардзіцца Сцепаніда Мікітаўна. У яе сям'і любяць працу, шануюць яе. Нездарма Наташа яшчэ школьніцай на канікулах больш за ўсіх вучняў вырабляла працадзён і атрымлівала за гэта прэміі. А скончыўшы сямігодку, пайшла ў брыгаду на палявыя работы. І васьмь год ужо звенявая комплекснага звяна па вырошчванню ільну, кукурузы, цукровых буракоў. І вышываць яна любіць, і ткаць умее. У яе чамадане ўжо ляжаць некалькі ўзорных покрывак, абрусаў з прыгожым беларускім арнамантам, вытканых уласнымі рукамі. На свята яна пакрывае імі стол, ложка. А на сценах, пад шклом, вісяць вышытыя ёю карціны. Але апошняю зіму многія вечары Наташа праседжвала за кніжкамі і часопісамі, каб не быць апошняй у працы. Збірала попел, строга-настрога забараніўшы маці выкідваць яго.

Калі Андрэйка падышоў дадому — ля ганка стаяла падвода. Зазірнуў у скрыню — яна была з попелам. «Наташа прыехала, попел забрала», — здагадаўся ён. Як сапраўдны гаспадар, Андрэйка сабраў раскіданае канём сена, пакарміў яго і толькі тады пайшоў у хату.

Наташа разам са сваёй сяброўкай, таксама звенявой, Ганнай Селях нешта даказвала Андрэйкаваму бацьку, які прышоў абедзець.

Андрэйка прыслушаўся.

— Не, Васіль, нам патрэбны маленькія калочки, а ты дрозды сячы збіраешся, — сказала Наташа.

— Каб відаць было.

— Мы на яго фанерку прымайструем, там прозвішча будзе.

— Калі так, можна нават абгабляваць іх, каб стрэмкі мая сястрычка ў руку не засадзіла.

Задумалі дзяўчаты добрую справу, каб кожны член звяна

Наташа прыехала попел забіраць.

яшчэ з вясны ведаў свой участак. Прыдзеш на поле — адразу будзе відаць, хто як працуе.

Увечары ўся сям'я збіраецца разам. Любіць гэты час Дзмітры Яўсеевіч. На двары цішыня. Толькі з хлява ледзь чуць даносіцца сытае дыханне каровы, ды часам паскрыпвае калодзежны жораў. А ў хаце... цеснай становіцца тады старая хата. Але ж утульна ў ёй і неяк на дзіва спакойна.

— Ты дзе сёння араў? — пытае Дзмітры Яўсеевіч у сына Косці, трактарыста.

— За Літвінкамі пад кукурузу.

— Ну і як, агрэхаў многа?

— Ну што вы.

— То-та, па-нашаму, па-леснякоўску працаваць трэба. Каб не падводзіць ні сябе, ні другіх.

— Старшыня прыходзіў на поле. Правяраў.

— Малайчына ён, правільна бярэцца за справу. Я сёння бачыў — пшаніцу яравую сеялі. Так апрацавалі зямлю, хоць шары па ёй качай.

— Малады, а гаспадарлівы, — уставіла сваё слова Сцепаніда Мікітаўна, якая мыла талеркі пасля вячэры. — Толькі тры месяцы, як старшыня стаў, і адразу дысцыпліну навёў.

— Чалавек ён — гэта асноўнае. З людзьмі па-чалавечаму абыходзіцца. Як жа інакш? Ты з чалавекам добра пагавары, ён табе душу аддасць.

— Душу не аддасць, а працаваць будзе добра, — дадала Вера, жонка Васіля. — Вось мы сёння так цялятнікі ды кароўнікі выбелілі — аж свецяцца на сонцы. І з песняй працавалі.

— Гэта ён правільна робіць. У светлым памяшканні і думкі ў людзей святлейшыя будуць.

— А яны і цяпер не сумныя, — сказала Вера. — Па два рублі на працадзень авансуюць? Авансуюць. Па два кілаграмы збожжа дадуць? Дадуць. А колькі свіней на адкорме стаіць, колькі курэй,

качак! Адных птушанят дзве тысячы ўзялі. Старшыня так і сказаў: «Зарабляйце працадні, важкімі будуць».

Размова ідзе аб новым старшыні калгаса — Аляксандру Мікалаевічу Булавіцкаму, былым сакратару Кобрыйнскага райкома камсамола.

— Тата, скажы, калі на цэнтральную сядзібу перабірацца будзем? — умяшалася Наташа. — Сёння старшыня казаў: «Святло, радыё праводзіць трэба, а хутары, як цёмныя плямы, убаву застануцца». Не хачу я жыць на цёмнай пляме ўбаву ад жыцця.

— Дзеду, там школа блізка будзе? — спытаў Андрэйка.

Стары Лесняк паглядзіў рукой стрыжаную галоўку ўнучка.

— А я хіба супроць? Трэба, вядома трэба... Заяву падаў ужо, каб праўленне лесу выдзеліла. Толькі ў якім месцы будавалася будзем?

Пытанне сур'ёзнае, яно цікавіць усіх. Таму цяпер паселіся дзеда.

— Каля самай школы, дзеду, добра? Тады я на перапынках да цябе ў госці буду бегаць, — не церпіцца Андрэйку.

— Трэба бліжэй да калгаснага двара і клуба, — прапануе Наташа.

— Нам бы побач паставіць дамы, — кажа Васіль.

Ён таксама будзеца. Ужо нарыхтаваў лес, гонты прывёз.

Сумна часам робіцца на сэрцы Дзмітрыя Яўсеевіча. Як ён будзе без вясёлага дзіцячага шчабятання? Але жыццё ёсць жыццё. Кожная птушка робіць сваё гняздо.

У размову ўмешваецца Косця.

— Мне ўсё роўна, дзе будзе хата стаяць, але каб было пабольш пакояў.

Дзмітры Яўсеевіч весела ўсміхаецца. Так, Косця мае рацыю. Хутка і Валодзя з арміі вернецца.

Не, ніколі не будзе пуста ў хаце старога Лесняка.

Калгас «Запавет Ільча» Кобрыйнскага раёна.

НАСТУ Гладкевіч
ахвотна слухалі і ў
праўленні калгаса
«Шлях камунізма», і ў
Бабруйскім выканкоме
райсавета, спачувалі ёй,
але ўрэшце разводзілі ру-
камі:

— Нічога не можна
зрабіць. Лесу няма! Як-
небудзь перабіцця пару
гадкоў, а там лес пад-
расце, падкінем вам пару
кубаметраў!

Старая не ведала што
рабіць. Яна і так колькі
год перабівалася, пакуль
хата зусім не развалілася.
Давялося, маючы сваю
хату, шукаць прытулку ў
суседзяў.

— Дабірайцеся, Наста,
у Бабруйск, — раілі сусе-
дзі. — Ідзіце проста да
Мядзведзевай на дрэва-
апрацоўчы камбінат. Яна
там працуе. У горадзе лю-
бы вам пакажа дарогу.

— А хто ж такая Мядз-
ведзева?

— Дэпутат наш. Памятаеце, на прадвесні мінулага
года галасавалі за яе?

— Гэта тая, пра якую казалі — маладая ды бяля-
венькая?

— Яна самая.

— Хто прысутнічаў тады на сустрэчы, казаў, што
надта ж яна нясмелая і сарамлівая маладзіца.

— А вы не зважайце, што яна сціплая. За народ
гарой стаіць і добра яму служыць. Самі пераканае-
цеся.

Старая паслухала. У Бабруйску яна лёгка адшу-
кала Мядзведзеву, пабывала ў яе на кватэры. Жыве
дэпутат у камбінатскім драўляным доме на самым бе-
разе Бярэзіны. Старая добра разгледзела абсталя-
ванне. Усё вельмі сціплае: простая шафа, ложкак,
стол, крэслы, канапа. І ў іх амаль у кожнай калгас-
най хаце такое.

Мядзведзева не толькі ўважліва выслухала, але
і гасцінна прыняла старую, а на развітанне сказала:

— Хачу абавязкова пабываць у Ясным Лесе і са-
ма глянуць на вашу хату.

Старая занепакоілася:

— У такую пару да нас і дабрацца цяжка. На ма-
шыне не праехаць, галубка мая.

— Нічога, не хвалюцца, дабяруся. Ногі ў мяне
маладыя...

Мядзведзева стрымала сваё абяцанне і ў першы ж
выхадны дзень накіравалася ў Ясны Лес. Старая ка-
зала праўду: у такой хаце жыць немагчыма. Агле-
дзеўшы добра сцены і дах, дэпутат зайшла ў праў-
ленне калгаса.

Вярнуўшыся ў Бабруйск, яна запісала ў сваім
дзённіку: «У калгасе «Шлях да камунізма» далі лес
на рамонт хаты Насці Гладкевіч».

...Здаецца, зусім нядаўна Франя ўпершыню пера-
ступіла парог фанернага цэха. Была яна тады то-
ненькая, бы лазінка. Скончыўшы сямігодку, яна ра-
шуча сказала маці, што пойдзе на вытворчасць. Маці
вельмі хацелася, каб дачка атрымала сярэдняю аду-
кацыю.

— Вучыся, Франечка, далей. Я буду сама праца-
ваць і здолею забяспечыць цябе і Зою ўсім неабход-
ным.

6

Франя бачыла, як цяжка даводзіцца маці, і разу-

Рабочы дзень і грамадскія справы закончаны. А цяпер за
уроки. Вучоба не чакае. Франя Вікенцьеўна аб гэтым памятае.

ЛІНІЯ ЖЫЦЦЯ

мела, што толькі яна можа
ёй дапамагчы. Вучыцца
можна не абавязкова ў ся-
рэдняй школе. Можна па-
ступіць у вярхнёў тэхнікум,
набыць спецыяльнасць, а
потым стаць тэхнікам або
нават інжынерам!

Работніцы сустрэлі Фра-
ню ветліва. Хутка вялікі
цэх пачаў раскрываць пе-
рад ёй свае таямніцы. Не-
дзе далёка леснікі расцілі
бярозу, вольху, а надышоў
час — лесарубы іх ссеклі.
Плытагонны па Бярэзіне
прыгналі драўніну на кам-
бінат. Чуракі трапілі на
транспарцёры, потым у па-
рыльныя ямы, а там на лу-
шчыльныя станкі. Мікола
Карнацкі са сваёй слаўнай
брыгадай ператварыў чура-
кі ў тонкі шпон. У сушыл-
ках шпон высушылі і скле-
ілі з яго фанерныя лісты.
Але фанерны ліст, што вы-
ходзіць з-пад прэса, — гэта
яшчэ не таварная пра-
дукцыя. Над ім яшчэ

трэба даволі папрацаваць: абрэзаць, прашліфаваць.

Франя трапіла ў такую брыгаду, дзе апрацоўвала-
ся фанера для Індыі, Інданезіі, краін Блізкага і Да-
лёкага Усходу, краін народнай дэмакратыі. Ліст,
апрацаваны рукамі Франі, цяжкі і паракходы завя-
зуць у Бамбей, Дэлі, Джакарту, а там нашы сябры
скарыстаюць яго для вырабу мэблі. Франя не шкадуе
сіл, каб зрабіць яго выключна трывалым па якасці і
прыгожым па выглядзе! Рукі ў яе тонкія, спрытныя.
Пальцы адчуваюць на лісце кожную шурпацінку,
кожны бугорчык і шліфуюць, шліфуюць...

Прыходзячы дахаты, Франя пяшчотна туліцца да
маці і шэпча:

— Мы сёння апрацоўвалі фанеру для Індыі! Вы-
датная будзе партыя. Тысячы лістоў і ніводнага з
заганай!

Камбінат з кожным годам нарошчвае тэмпы вы-
творчасці. Каб павялічыць выхад з кубаметра каш-
тоўных рэчаў для народнай гаспадаркі, устанавілі
спецыяльныя станкі для далушчвання, скарацілі ады-
ходы, пачалі выкарыстоўваць іх для вырабаў пліт.

Разам з камбінатам расла і Франя. Ва ўсіх на ва-
чах за некалькі год нясмелая дзяўчынка вырасла ў
выдатнага майстра шліфоўкі, узначаліла брыгаду
сартавальніц.

А яшчэ праз год Франю Мядзведзеву выбралі дэ-
путатам Вярхоўнага Савета СССР. На першай сесіі
нятага склікання яна была выбрана членам Камісіі
заканадаўчых меркаванняў Савета Нацыянальнасцей.

Паездкі ў Маскву ўзбагацілі Франю Вікенцьеўну
новымі знаёмствамі. Яна пасябрала з Надзеяй Іва-
наўнай Букатай — знатнай свінаркай Капыльскага
раёна, Героем Сацыялістычнай Працы.

— Надзея Іванаўна, — гаворыць Франя Ві-
кенцьеўна, — ледзь не ў два разы старэйшая за мяне.
Яна мне, як маці, але нас звязвае сапраўдная друж-
ба. Мы часта сустракаемся і перапісваемся. Гэтая
нястомная энтузіястка калгаснага будаўніцтва любіць
сваю справу не менш, чым я сваю брыгаду. Здаецца,
што можа быць агульнага паміж свінаркай і фанер-
шчыцай? А тым часам у нас адны думкі, імкненні. Мы
ідзем адным шляхам, хоць і рознымі сцежкамі.

З Маўлетаў Халімавай — настаўніцай з Намынгана

Узбекскай ССР — Мядзведзева пазнаёмілася таксама ў Маскве. Там жа і Мар'я Дзервіце — сакратар аднаго з гаркомаў КП Латвіі — стала для Франі блізім і дарагім чалавекам.

Кожная паездка ў Маскву — вялікая і плённая школа для Франі Вікенцьеўны. Як губка ўсмоктвае ваду, так Мядзведзева набывае тут самыя разнастайныя веды, пашырае свой круггляд, знаёміцца з культурнай спадчынай народаў нашай краіны. З нязменнай сваёй спадарожніцай Мар'яй Дзервіце наведвае Франя музеі, тэатры, выстаўкі.

Вось маладая жанчына хутка ўзбягае на прыступкі будынка выканкома Бабруйскага гарсавета. Гэта Мядзведзева ў абедзенны перапынак прымчалася сюды, каб высветліць справу пенсіянера Сямёна Меншава. Другім разам вы можаце яе бачыць у гарадскім аддзеле забеспячэння. Яна ўладкоўвае ў дом састарэлых адзінокую бабульку Ганну Міхайлаўну Закрышэўскую і заадно дапамагае Соні Гамбург, работніцы камбіната, змясціць маленькіх дзяцей у гарадскі дзіцячы сад, а Мар'і Міхайлаўне Піліпчук — атрымаць развод са сваім былым мужам, што кінуў яе з трыма маленькімі дзецьмі.

Дэпутацкая дзейнасць Франі Вікенцьеўны ўсебаковая. Ёй часам даводзіцца вырашаць такія справы, аб якіх раней і ўяўлення не мела. Няспынна трэба вучыцца самой і вучыць сваю брыгаду больш дасканалым метадам працы. Нямала часу адбірае і вячэрні лесатэхнікум, дзе на другім курсе займаецца Мядзведзева.

— Нічога, — гаворыць яна, — не скарджуся, паспяваю. Скажу нават, што наведваю кіно, бываю і ў тэатры.

Так вырасла ў кіраўніка адной з лепшых брыгад вытворчасці Мядзведзева — простая савецкая жанчына, якую народ паслаў сваім прадстаўніком у вышэйшы орган улады краіны.

Ул. МЯЖЭВІЧ

г. Бабруйск

Я гляджу на Каўказ

Я гляджу на Каўказ, што паэты ўслаўлялі
У паэмах і вершах не раз,
І пра вас ўспамінаю, жытнёвыя хвалі, —
Мне чамусьці самотна без вас.

Зрок мой вабяць бяскрайняга мора разлівы,
Пальмаў стройных цыбавых асцё,
А ўяўляю сабе беларускія нівы,
Сню, як шэпча бярозак лісцё.

Вечары тут і ночы, хоць выкалі вока,
У гушчары так увосень у нас,
Не знаёма мне ўсё і нязвычайна навокал, —
Ты прабач мне за гэта, Каўказ.

Пра цябе не скажу я нічога благага,
Горда высяцца горы твае,
Толькі ціхага, роднага шуму ляснога
У гэты час мне чамусь не стае.

Не стае нарачанскіх пейзажаў вясёлых
І сумотнай вярбы ля ракі,
Не пяюць так дзяўчаты і хлопцы па сёлах,
Як спяваюць мае землякі.

Я гляджу на Каўказ, што паэты ўслаўлялі,
Я гляджу ўпершыню на Каўказ...
Ад мяне вы далёка, жытнёвыя хвалі,
І чамусьці мне сумна без вас.

Авяр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

ШЭСЦЬ СЯСЦЁР- ПАРТЫЗАНАК

ІДУЦЬ за годам год... Усё далей і далей адыходзяць ад нас падзеі апошняй вайны. Але па-ранейшаму жывуць у памяці справы і подзвігі людзей, якія беззапаватна змагаліся і аддалі жыццё ў імя вялікай перамогі, у імя справядлівасці...

У зале Мар'ілёўскага краязнаўчага музея ў цэнтры аднаго са стэндаў шэсць фатаграфій. З іх глядзяць простыя, адкрытыя дзявочыя твары. Над фотаздымкамі надпіс: «У вёсцы Ганцавічы, пад Шкловам, жыла вялікая і дружная сям'я Хаўранковых. У гады Айчыннай вайны яна мужна змагалася з гітлераўскімі захопнікамі. Сёстры Надзя, Мар'я, Зіна, Ефрасіння, Матрона, Ганна сталі партызанкамі-падпольшчыцамі...».

Ля стэнда падоўгу затрымліваюцца наведвальнікі музея. Людзі ўглядаюцца ў рысы твару сясцёр, разглядаюць іх узнагароды, лістоўкі, якія распаўсюджвалі падпольшчыцы, пажоўклае, памятае пісьмо з буйнымі, няроўнымі літарамі, напісанае адной з іх — Мар'яй — у камеры гестапа.

...Надзя Хаўранкова настаўнічала ў Слаўгарадскім раёне. Рухавую, неспакойную, з вясёлымі, заўзятымі іскрынкамі ў сінніх вачах, яе хутчэй можна было прыняць за непаседу-школьніцу, чым за настаўніцу. У школе сустрэлі яе недаверліва, але неўзабаве першае ўражанне рассяялася. Яе сталі паважаць у школе і ў мясцовым калгасе за чуласць, настойлівасць, вясёлы характар.

Тут, у слаўгарадскай вёсцы, яе застала вайна. Нахлынуўшыя грозныя падзеі ашаламлілі дзяўчыну. Хацелася думаць, спадзявацца, што ўсё вось-вось зменіцца, вораг будзе спынены, адкінуты з нашай зямлі, і вайна хутка закончыцца, і ўсё пойдзе па-ранейшаму. Але неўзабаве яна зразумела, што барацьба з ворагам будзе цяжкая, доўгая, не на жыццё, а на смерць.

Гітлераўскія полчышчы рваліся на ўсход. Запалалі гарады і вёскі, захопленыя ворагам. Надзя ведала, што азначае іншаземнае паходжанню слова «акупацыя», ведала з кніг, па расказах тых, хто змагаўся ў гады грамадзянскай вайны з інтэрвентамі ўсіх масцей. Цяпер

страшны сэнс гэтага слова раскрыўся перад яе вачыма ў дзікіх зверствах фашысцкіх драпежнікаў.

З Слаўгарадскага раёна Надзя прабралася ў вёску Ганцавічы да бацькоў. Сюды прышлі з Мар'ілёва Зіна, Фруза, Моця. Настрой ва ўсіх быў прыгнечаны. І толькі Надзя, здавалася, заставалася ранейшай: яна пажартуе, падбадзёрыць і песню заспявае. Але калі заставалася адна, на смуглы твар клаўся цень суму, клопатаў, густыя бровы хмурыліся, вялікія сінія вочы звужваліся. «Што ж рабіць? — пытала яна сябе. — Колькі можна сядзець склаўшы рукі і чагосьці чакаць?»

Надзя выявіла ў полі, недалёка ад сваёй вёскі на месцы бітваў зброю, боепрыпасы. Сабрала, закапала іх. За гэтую небяспечную справу ўзяліся потым усе сёстры разам з пажылой маці Наталляй Іванаўнай. Ведалі яны — зброю спатрэбіцца.

Першая сустрэча Надзі з партызанамі адбылася ў красавіку 1942 года. У вёску прышла невялікая група ўзброеных людзей у цывільным адзенні. Яны распытвалі пра акупантаў, расказвалі аб падзеях на фронтах. Надзя выбрала зручны момант і падыйшла да старшага групы. Гэта быў Красякоў, які потым стаў камандзірам партызанскага атрада.

— Я пайду з вамі, — заявіла Надзя. — Я ўсё абдумала... Я разумею, у якіх умовах даводзіцца змагацца.

Красякоў вагаўся. Надзя загаварыла ўзбуджана, настойліва:

— Я — настаўніца. Я вучыла дзяцей любіць нашу Радзіму, выходзіла ў іх патрыятызм, мужнасць... Дык што ж, на вашу думку, я павінна рабіць зараз сама?

— Мы яшчэ сустрэнемся, — адказаў Красякоў.

1 мая 1942 года Надзя Хаўранкова была залічана ў партызанскі атрад разведчыцай. Сабраная сям'ёй Хаўранковых зброя паступіла ў рукі народных месціцаў.

Не адно баявое адказнае заданне выканала мужная дзяўчына. Яна прабіралася ў варожыя гарнізоны, удзельнічала ў баях. Неяк летам яе паслалі пад Оршу. Поблізу горада, у вёсцы Панізоўе, жыла яе сястра Мар'я. Муж Мар'і пайшоў у армію, і яна засталася з сямігадовым сынам. Даведаўшыся, што На-

дзя партызанка, Мар'я заявіла:

— Як жа гэта так атрымаецца—я намнога старэй за цябе, а сяджу склаўшы рукі?

— Затым і прышла да цябе. Калі згодна, спраў многа знойдзецца,—сказала Надзя.

Партызанскімі сувязнымі ўслед за Мар'яй сталі таксама Зіна, Моця, Ганна, Фруза.

Мар'я паладзіла сувязь з надзейнымі людзьмі і даведлася, што ў лесе пад Оршай ёсць схаваная зброя. Аб гэтым яна паведаміла Надзі. Хутка 15 вінтовак, 4 кулямёты, 200 кілаграмаў толу, 20 тысяч патронаў з вялікай рызыкай былі перапраўлены партызанам.

Аб тых суровых днях Зінаіда Хаўранкова расказвае:

— Небяспека была на кожным кроку. Зараз успомніш—і не па сабе становіцца. А тады пра небяспеку не думалі. Хацелася штосьці зрабіць для перамогі над ворагам.

Аднойчы Надзя, Зіна і Мар'я ўтрох везлі ў атрад зброю. Была пядзеля, і яны пад выглядам сялянскіх, што едуць на базар, без здарэнняў мінавалі мост цераз Дняпро. У Шклове па суседству з паліцэйскім жыла іх пажылая цётка Еўдакія. Хаўранковы рашылі спыніцца ў яе. «Не падумаюць жа паліцаі, што хтосьці сунецца са зброяй да іх прама пад нос»,—разважалі яны.

Калі сёстры збіраліся ехаць далей і Надзя пачала запрагаць каня, да яе падыйшлі паліцаі і нямецкі салдаты.

— Куды едзеш?—запытаў паліцай.

Надзя назвала вёску за Шкловам.

— Партызан часта бачыш?—працягваў паліцай.

Надзя перапалохалася. Яна падумала, што паліцаі штосьці западозрылі. Але тут жа авалодала сабой, хітравата ўсміхнулася і бойка сказала:

— А ты адкуль ведаеш, можа я сама партызанка?

У Мар'і падкасіліся ногі. «Загінулі»,—мільганула ў яе думка. Але ўсё абышлося добра. Паліцай прыняў словы Надзі за жарт і загадаў ёй падвезці салдату да вартавога паста на ўскраіну горада. Зброя была дастаўлена ў атрад.

Надзі не палохалі цяжасці і небяспека. Яна заўсёды мужа ішла на любое заданне. Разам з групай партызан камсамолка пусціла пад адхон два варожыя эшалоны. Было знішчана два паравозы, 5 вагонаў з боепрыпасамі, 6 платформаў з аў-

тамашынамі. Пад абломкамі вагонаў засталіся дзесяткі гітлераўцаў.

У атрадзе любілі Надзію за яе смеласць, бадзёрасць. Для партызанскага кастра яна спявала, расказвала цікавыя гісторыі, жартавала. Зусім нечакана ў атрад прышла жудасная вестка: Надзя схоплена гестапа.

Здарылася гэта восенню 1942 года. Надзя была ў разведцы і даведлася, што карнікі сцягваюць буйныя сілы да Шклова, каб у бліжэйшы час пачаць блакіроўку партызанскіх атрадаў. Трэба было неадкладна паведаміць аб гэтым каманда-

была Надзя. Ад нечаканасці канваіры на нейкі момант разгубіліся. Гэта дало магчымасць дзяўчыне скрыцца. Яна заскочыла ў адзін з дамоў. Можна ёй і ўдалося б выратавацца, але на тую бяду гаспадар аказаўся агідным здраднікам. Ён схопіў партызанку і пачаў біць. Надзі ўдалося вырвацца ад яго, але куля, пушчаная здраднікам услед, насцігла яе...

Трагічная смерць Надзі не зламала духу яе сясцёр. Яны працягвалі змагацца, хоць цяпер патрэбна была падвойная асцярожнасць—гестапа ж, напэўна, сачыла за імі. Сёстры хадзілі ў раз-

прывалі з малымі дзецьмі—Валянцінай і Эмай.

Мар'я трымалася стойка, адмаўляла ўсюкую сувязь з партызанамі. Яе катавалі, пагражалі расстрэлам усёй сям'і, але яна працягвала маўчаць. Праз некалькі дзён бацькоў і сясцёр Мар'і, акрамя самай малодшай Зіны, адпусцілі. Каб зламаць волю Мар'і, у камеры працягвалі трымаць і яе сына. Прайшло яшчэ два тыдні—доўгія, як вечнасць. Мар'і ўдалося абмяняцца некалькімі словамі з Зінай.

— Яны аб нас нічога не ведаюць,—перадала Мар'я.—Ад мяне нічога не даб'юцца...

Непахіснай мужнасці беларускіх партызан прысвяціў сваю карціну малады мастак Іван Стасевіч.

ванню. З Оршы яна пайшла на Шклоў, а адтуль накіравалася ў вёску Ганцавічы. Зайшла да бацькоў крыху адпачыць. Вераснёўскі вечар быў цёплы і ціхі. Надзя ўзяла ўсімі забытую гітару і ў паўголоса заспявала песню аб суровым партызанскім жыцці. Бацькі слухалі, і слёзы падступалі да іх вачэй. Паклаўшы гітару, Надзя сказала:

— Засумавала я па школе. Хочацца ўвайсці ў клас і сказаць: добры дзень, рабыты! На чым мы спыніліся ў апошні раз?

На світанні Надзя пакінула дом. Па дарозе ў атрад разведчыца трапіла ў рукі гітлераўцаў. Яе адправілі ў Шклоў у аддзяленне гестапа. Мар'я адважылася наведаць сястру, і яе тут жа арыштавалі, але, не маючы ніякіх улік, адпусцілі.

Пазней сталі вядомы падрабязнасці гібелі Надзі. На світанні 21 верасня гітлераўцы вывелі са Шклоўскай камандатуры дзвюх замучаных дзяўчат і павялі праз пасёлка да Дняпра на расстрэл. Жыхары бачылі, як адна з іх кінулася ўцякаць. Гэта

ведку, шукалі зброю, распушчвалі лістоўкі, накіроўвалі ў партызанскія атрады новых месціцаў.

Мар'я па заданню партызан хадзіла ў Оршу і збіралі звесткі аб размяшчэнні ваенных аб'ектаў, на якія потым рабіла налёты наша авіяцыя. Многім савецкім салдатам, якім удалося ўцячы з палону, Мар'я і Зіна ўказвалі дарогу да партызан.

У адзін з летніх дзён 1943 года на кватэру Мар'і Піліпаўны з'явіліся гестапаўцы. Фанабэрысты, з халодным тварам афіцэр устаўіўся на яе драпежнымі, калючымі вачыма. Мар'я адказала цвёрдым, спакойным поглядам. Яна зразумела, што прыварацца далей дарэмна, што больш ёй не выкруціцца з рук гестапа. Гестапаўцы абшукалі ўсю кватэру. Вобыск нічога не даў. Але афіцэр усё ж загадаў Мар'і збірацца.

Хутка фашысты схопілі і Зіну, а праз тыдзень у яе камеру ўкінулі малага сына Мар'і—Толка, а потым арыштавалі і ўсю сям'ю Хаўранковых. Ганну і Моцю

Адпусціць цябе—працягвай тое, што мы рабілі... Беражыце Толка.

Восенню 1943 года фашысты павесілі Мар'ю.

...А з усходу ўжо даносіліся гарматныя раскаты перамогі. Савецкія войскі развівалі наступленне. Фронт быў недалёка ад Оршы. Набліжалася вызваленне. Узмацнялі ўдары па ворагу і партызанскія злучэнні. Усё, што магла, працягвала рабіць для перамогі і сям'я Хаўранковых.

Расказанае вышэй—толькі асобныя эпізоды з баявога жыцця сясцёр-партызанак. Бяспасныя і мужныя патрыёты, яны не шкадавалі свайго жыцця ў імя абароны Радзімы.

Савецкі ўрад пасмяротна ўзнагародзіў Надзежду Піліпаўну ордэнам Айчыннай вайны I ступені і Мар'ю—ордэнам Айчыннай вайны II ступені. Зінаіда і Матрона ўзнагароджаны ордэнамі Чырвонай Звязды, а Фрося і Ганна—медалямі.

Так змагалася з фашысцкімі захопнікамі простая савецкая сям'я Хаўранковых.

В. КУДРАЎЦАЎ

Пад сонцам новай Карэі

Нядаўна ў Мінску гасціла дэлегацыя жанчын Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспублікі на чале з Кім Сун Бок — старшыняй Пхеньянскага гарадскога камітэта Саюза дэмакратычных жанчын. Сярод дэлегацыі і ўдзельніца была сустрэча.

За час знаходжання ў Мінску гасці аглядалі выдатныя мясціны горада, наведалі музеі і прамысловыя прадпрыемствы, пабывалі ў калгасе імя Гастэлы.

Рэдакцыя папрасіла Кім Сун Бок расказаць чытачам нашага часопіса аб жыцці жанчын новай Карэі.

— Я раскажу пра члена нашай дэлегацыі Цой Ен Ок, — сказала Кім Сун Бок. — На яе прыкладзе відаць, як працуюць і жывуць жанчыны нашай краіны.

У правінцыі Дзаган квартала Дохкал шчасліва жыве і працуе Цой Ен Ок. Нарадзілася яна ў шахцёрскай сям'і. Калі дзяўчыцы было чатыры гады, яна страціла бацьку, а на шостым годзе — маці і стала круглай сіратой. Застаўшыся без дапамогі, Цой Ен Ок да трынаццаці год працавала ў чужым доме. Потым яе прадалі новаму гаспадару як будучую жонку яго сына. І ў новым доме ёй давялося не лёгка: бацькі будучага «мужа» прымусілі дзяўчынку працаваць на шахце. У шахце не было ніякай аховы працы. Плацілі так мала, што заробку не хапала на самае мізэрнае, хоць Цой Ен Ок працавала зранку да позняй ночы.

Калі Савецкая Армія вызваліла Карэю, перад нашым народам адкрыўся светлы шлях. Пры народнай уладзе, атрымаўшы роўныя правы з мужчынам, Цой Ен Ок упершыню адчула сябе гаспадыняй краіны. З таго часу ўсе свае

сілы яна аддае на карысць свайго народа, у чым бачыць сапраўднае шчасце.

Усё жыццё Цой Ен Ок пераканала яе ў правільнасці палітыкі працоўнай партыі. Верная дачка партыі не пабаіцца па яе закліку пайсці ні ў агонь, ні ў ваду.

Яна заўсёды выконвае і перавыконвае народнагаспадарчыя планы. Дзякуючы сваім слаўным працоўным подзвігам, яна свой трохгадовы план выканала за год і восем месяцаў на 132 прац. Першы пяцігадовы план яна выканала за 2 гады і 10 месяцаў да 5 лютага 1959 г. на 108 прац. К канцу пяцігодкі яна намеріла выканаць чатыры пяцігадовыя планы!

У адной з карэйскіх народных казак расказваецца пра крылатага каня Чэрліма, які за дзень праходзіў 4000 км. Гэты казачны конь міжволі ўспамінаецца, калі думаеш пра выдатныя тэмпы работы Цой Ен Ок.

Атрымаўшы спецыяльнасць бурільшчыцы, яна навучылася кіраваць яшчэ чатырма відамі механізмаў. Брыгада «Чэрліма», якую ўзначальвае Цой Ен Ок, заўсёды паказвае прыклад у працы. За выдатныя поспехі Цой Ен Ок узнагароджана медалем «За подзвіг» і ордэнамі «Нацыянальны сцяг» II і III ступеняў.

Брыгада Цой Ен Ок дасягнула поспехаў дзякуючы вопыту, пераўвасаможыўшыся ў перадавікоў Савецкага Саюза, і дасканалай рабоце савецкіх механізмаў, якія дазволілі ёй выканаць і перавыканаць першы пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі Карэйскай Народнай Рэспублікі.

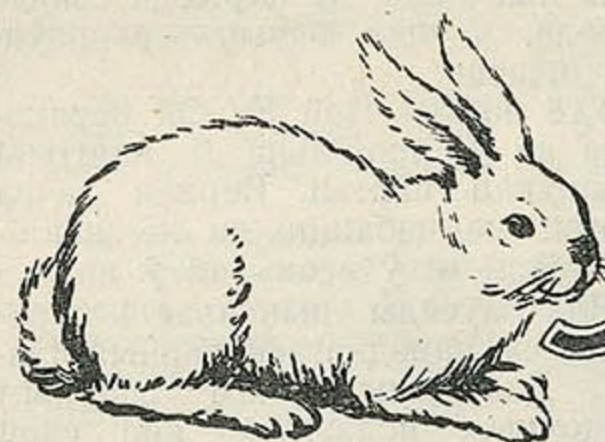
Кім СУН БОК

Пазнаёмцеся з нашымі дарагімі гасцямі. На першым здымку злева направа: Кім Сун Бок — старшыня Пхеньянскага гарадскога камітэта Саюза дэмакратычных жанчын. Цой Ен Ок — забойшчыца рудніка правінцыі Дзаган і Кім Чхоль Хо — слухачка цэнтральнай партыйнай школы.

На здымку справа: члены дэлегацыі сярод удзельнікаў вечара карэйска-савецкай дружбы.

Пачалося з малаго

ЦЯПЕР сюды прыязджаюць на экскурсіі, тут праводзяцца не толькі раённыя, але і абласныя семінары трусаводаў, пераймаецца вопыт гадоўлі і ўтрымання гэтай каштоўнай, высокапрыбыткавай жывёлы. Наведвальнікі трусагадоўчай фермы, якая літаральна за адзін год перапланавала ўсю паўднёвую ўскраіну вёскі Харомцы ў своеасаблівы трусіны гарадок, падоўгу спыняюцца ля клетак і дзіву даюцца: за кароткі час наладзіць і арганізаваць такую ўзорную гаспадарку!

А дзіва тут няма. Гэта вынік сур'ёзнага гаспадарчага падыходу да гадоўлі тусоў, самаадданай працы дзяўчат-трусаводаў. Пачалося з маленькага. Камуністы саўгаса «Парэчка» на партыйным сходзе абмяркоўвалі пытанне аб росце вытворчасці мяса на 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў. Размова ішла аб нагуле маладняку буйнай рагатай жывёлы, аб наладжванні групавога адкорму свіней, аб развядзенні вадаплаўнай птушкі.

Упраўляючы аддзяленнем «Харомцы» камуніст Сяргей Андрэевіч Круглоў унёс прапанову:

— Давайце зоймемся гадоўляй тусоў. Галіна гаспадаркі вельмі прыбытковая.

Запырэчылі:

— Галіна, вядома, прыбытковая, але жывёла надта ж кволая.

— Месца няма для гадоўлі тусоў.

— Не прыгадваю, каб на Палесці прыжываліся тусы. Тут шмат вільгаці. Паздыхаюць.

— А чаму б не паспрабаваць? Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў гаворыць, што ў дрэннага гаспадара сам чорт здохне, а не толькі трус.

Гэта была гарачая спрэчка. І вырашылі — даручыць тав. Круглову арганізаваць у сваім аддзяленні саўгаса эксперыментальную трусагадоўчую гаспадарку.

Не цяжка вынесці рашэнне, куды цяжэй выканаць.

Сяргей Андрэевіч звярнуўся да маладых работніц саўгаса, камсамолак Зінаіды Лугаўскай, Жэні Маркавец, Ніны Кругловай.

— Справа новая, — адказала Зінаіда. — Але мы згодны, уласна кажучы, на пустым месцы пабу-

даваць трусаферму і гадаваць тусоў у Парэччы.

І пакуль упраўляючы ездзіў за матачным пагалоўем у Любарэцкі зверасаўгас, дзяўчаты будавалі для тусоў памяшканні.

Прывезлі на ферму 50 тусаматак. Яны далі першы прыплод. Пачалося расшырэнне фермы. Спярша на 200, потым на 500, на 1000 галоў. Праз паўгода зноў стала цесна на ферме.

Тусы адчувалі сябе дасканала ва ўмовах Палесся. Набылі вопыт і трусаводы. Следам за Лугаўскай, Маркавец на ферму папрасіліся Жэня Адзінец, Мар'я Круглова, Ніна Алейнік, Тацяна Круглова, Вольга Грахоцкая. Душою ўсяго калектыву стала Зіна Лугаўская. Спачатку былі адыходы маладняку. Параіліся са спецыялістамі, пачыталі літаратуру, з'ездзілі ў Маскву на Усесаюзную выстаўку, наведвалі падмаскоўны Любарэцкі зверасаўгас. Адусюль у Харомцы збіраліся крупіні каштоўнага вопыту.

Надышла восень. Лахмаценькія беленькія і шэранькія камячкі, што нязграбна скакалі ў вальеры за драцянай сеткай, выраслі ў добрых тусоў па 3,5—4 кілаграмы. Не дзесяткамі, не сотнямі штук лічылі цяпер пагалоўе, а тысячамі. Праз год з таго часу, як быў забіты першы цвік на ферме, каля 10 тысяч тусоў здала гаспадарка дзяржаве.

— Вось дык дзяўчаты з вёскі Харомцы! — гаварылі жывёлаво-

ды з іншых аддзяленняў саўгаса і навакольных калгасаў. — А як бы нам такую ферму завесці?

— Калі ласка, — адказвала Зіна Лугаўская, — бярыце матачнае пагалоўе, прыглядайцеся, як даглядаем. У нас сакрэтаў няма.

Прыклад з харомецкіх трусаводаў узялі вёскі Зацішша, Мёдухаў, Буда, Растаў, Беркаў.

Нядаўна мы зноў наведвалі трусаферму ў Харомцах. Не пазналі гарадка трусаводаў — так ён разросся. За год адбыліся змены і ў жыцці многіх піянераў трусагадоўлі. Сяргея Андрэевіча Круглова вылучылі дырэктарам саўгаса «Парэчка». Майстра трусагадоўлі Зіну Лугаўскую народ выбраў дэпутатам у раённы Савет.

Зайшлі мы ў памяшканне для адпачынку працаўнікоў фермы. Сяргей Андрэевіч сабраў тут сход трусаводаў, каб абмеркаваць сацыялістычныя абавязацельствы на 1959 год.

Кожная даглядчыца абавязалася даглядаць не менш 80 тусаматак і ад кожнай атрымаць і выгадаваць па 40 галоў прыплоду.

— Давайце падлічым, — прапанаваў дырэктар — колькі ж сёлта здадзім трусінага мяса?

Лічба атрымалася не маленькай: 25 000 галоў, або каля 75—80 тысяч кілаграмаў каштоўнага пажыўнага трусінага мяса. У пераводзе на грошы — 1 мільён рублёў.

Ем. КАРКЛІН.

Акцябрскі раён.

Жэня Маркавец, Зіна Лугаўская і Мар'я Круглова не налюбуюцца на сваіх гадаванцаў.

СЯДЗЕЦЬ госцем за сталом, застаўленым самымі спакуслівымі (і на выгляд і на смак!) каробкамі шакаладных набораў, — занятак не такі ўжо складаны... Цяжэй расказаць пра ўмельства кандытараў, апісаць яго так, каб іх зусім не «засакрэчаныя сакрэты» выклікалі такое ж захапленне і смак, як, скажам, новы цудоўны гатунак цукерак «Ананасныя»!.. Таму ўстрымаемся апісваць таямніцы вытворчасці і караценька раскажам аб тым, як стараюцца кандытары дагадзіць кожнаму, хто любіць добрую цукерку, як сапернічаюць са сваімі сабратамі з іншых фабрык у майстэрстве, як яны — карацей — спаборнічаюць...

Кабінет дырэктара Мінскай кандытарскай фабрыкі «Камунарка» на гэты раз нагадвае тую свяшчэнную белізну і ўрачыстасць, якую можна сустрэць толькі дзе-небудзь на пашыранай медыцынскай лятучцы пасля вельмі адказнай аперацыі.

Усе ў белых халатах, мужчыны ў «доктарскіх» шапачках, жанчыны ў белых касынках...

У госці і па справе да мінчан прыехалі літоўцы, прадстаўнікі кандытарскай фабрыкі «Пергале» — што азначае «Перамога».

І ў гаспадароў і ў гасцей твары ўсхвалявана ўрачыстыя. Надыйшлі апошнія, самыя адказныя хвіліны спаткання. Гаспадары павадзілі ўжо гасцей па цэхах, пазнаёмілі са стылем сваёй работы, пахваліліся (не прыбядніліся) тым, што заслужыў увагі, аднак, не хавалі і недахопаў, ад якіх яшчэ не пазбавіліся.

Госці на чале з галоўным інжынерам фабрыкі Кацюшэ Браніславай Антонаўнай, ад дапытлівага позірку якой не знікала ні адна дробязь, па-гаспадарску, спагадліва да ўсяго прыглядаліся, пра ўсё распытвалі, рабілі гаспадарам заўвагі, а ў сваіх бланках запісы.

Госці і гаспадары паспелі ўжо і падзяліцца вопытам і паспрачацца. Мы былі сведкай гарачай спрэчкі на арэхаваю тэму... Гэта была прафесіянальная спрэчка паміж госцяй — начальнікам цэха цукерак Вандай Аўдзіёне і майстрам такога ж цэха «Камунаркі» Валянцінай Казлоўскай. Спрачаліся, колькі закладваць арэхаў пры вырабе цукерак «Эльбрус»... лепш недадаць ці перадаць?.. Два спецыялісты, здаецца, так і не пагадзіліся. Мусіць, тут выяўляліся не столькі іх розныя характары, колькі некаторае разыходжанне ў тэхналогіі.

Галоўны інжынер фабрыкі «Пергале» Браніслава Антонаўна Кацюшэ звяртае ўвагу гаспадароў на эстэтычны, калі можна так сказаць, бок прадукцыі «Камунаркі».

— Бутэлеккі з лікёрам, вядома, арыгінальная выдумка. «Камунарка» — адзіная ў Саюзе фабрыка, якая выпускае гэтыя цудоўныя шакаладныя наборы (не дзіўна, што і пісем столькі ідзе на фабрыку). Аднак бутэлеккі маглі б выглядаць прыгажэй. «Камунарцы» належала б звярнуць большую ўвагу і на выгляд глазіраваных цукерак. Задача кандытараў — выпускаць прадукцыю не толькі смачную, але і прыгажэную на выгляд...

З гэтым трэба пагадзіцца.

Госці і гаспадары яшчэ шмат разважаюць пра патрэбы сваіх фабрык. Не без намеру, а часам і перабольшваючы (ад гэтага цяжка бывае ўстрымацца) скардзяцца і на недахопы тэхнікі. Мінчане ахвотна паведамляюць, што маюць магчымасць перадаць гасцям адну машыну ўласнай канструкцыі для загорткі труфеляў, а таксама чарцяжы ручайковага транспарцёра. Госці крануты: «Таварышы, і мы не застанемся ў даўгу, і мы нечым вам аддзякуем».

Нарэшце, калі здаецца, усё ўжо сказана, абвяс-

ДАГАНЯЙЦЕ, ТАВАРЫШЫ З «КАМУНАРКІ»

Было пра што і пагутарыць і паспрачацца майстру цукерачнага цэха Валянціне Казлоўскай з госцяй — начальнікам цэха цукерак Вандай Аўдзіёне (справа).

Ідзе сур'ёзная гутарка: Мар'я Пазнякова (у сярэдзіне) — брыгадзір цукерачна-шакаладнага цэха — знаёміць галоўнага інжынера фабрыкі «Пергале» Браніславу Антонаўну Кацюшэ з работай адсадачнай машыны.

Фота П. Нікіціна.

шчаюць вынікі спаборніцтва. Лічбы вагавітыя і гавораць яскравей слоў.

За I квартал па валавой прадукцыі фабрыка «Пергале» выканала план на 100,2 прац., «Камунарка» — на 101,5 прац.

Па натуре: «Пергале» — на 102,4 прац., «Камунарка» — на 100,4 прац.

Звышпланавых наапаўненняў літоўцы далі дзяржаве 369 тысяч, беларусы — 266.

... У I квартале абедзве фабрыкі ішлі, можна сказаць, у нагу. Калі адна падавалася ўперад на адным участку, другая апярэджвала яе на другім. Спаборніцтва было здаровае, паўнакроўнае, пачатковае задачам вялікага сямігадовага плана.

І выйгралі яго, здолеўшы перамагчы сваіх партнёраў, літоўцы...

Ну што ж, даганяй, таварыш «Камунарка», сваю працавітую сяброўку «Пергале»!

Е. НАТАЛЫНА.

3 ліпеня спаўняецца 15 год з дня вызвалення сталіцы нашай рэспублікі — горада Мінска ад фашысцкіх захопнікаў.

— Што Вы можаце раска- заць аб родным сваім го- радзе! — з такім пытаннем рэдакцыя звярнулася да та- варышаў, адказы якіх мы змяшчаем.

В. Гараніна.

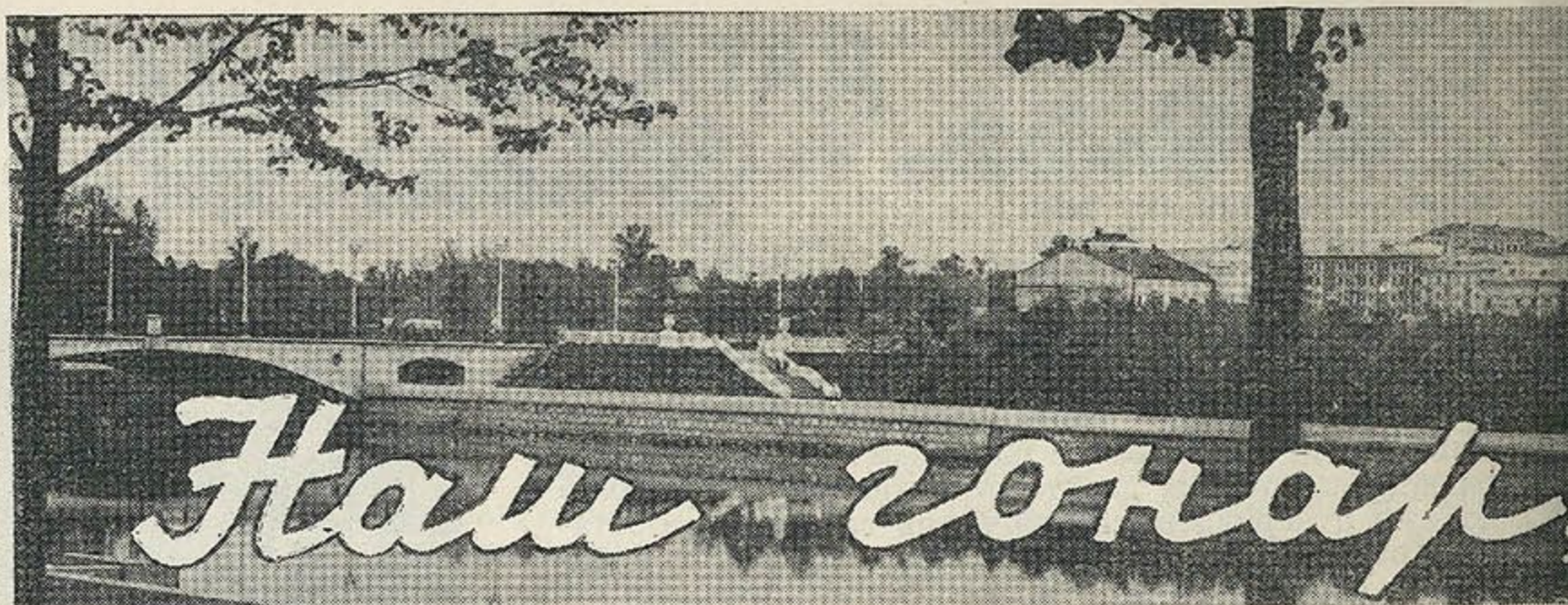
Горад-герой

З вялікай ахвотай адказваю на пытанне рэдакцыі. Я карэн- ная мінчанка. Тут нарадзілася, тут вырасла. Добра памятаю Мінск даваенны. У гады Савец- кай улады ён з дня ў дзень мяняў аблічча, абрастаў новымі фабрыкамі, заводамі. Памятаю і Мінск пасляваенны — сучаль- ную грудзі руін і попелу. На- шы дзеці, якім цяпер па 10— 12 год, і ўявіць сабе не могуць гэтыя страшэнныя раны.

Але сёння хочацца гаварыць пра Мінск — адзін з прыгажэй- шых гарадоў Савецкага Саюза. Я прасты чалавек — вадзіцель

О. Ладыгіна.

трамвая. У мяне не хапае слоў, каб выказаць усё, што бачу, што думаю аб родным гора- дзе.

Наш шматкіламетровы марш- рут пачынаецца з аўтазавода і канчаецца сельгаспасёлкам. Мы праязджаем праз прамысловы раён, дзе знаходзяцца трак- тарны завод, электратэхнічны, маргарынавы. Мы мінаем мно- гія вуліцы і плошчы. І радас- на бачыць, што па характэру і добраўпарадкаванню рабочыя раёны ніколі не горш ад ву- ліц цэнтральных. Мы праяз- джаем праз вельмі прыгожую плошчу імя Якуба Коласа, але хіба ўступае ёй у характэры- стэрыя цэнтральная плошча ў пасёлку трактарнага завода?

У трамвайным парку я пра- цую з 1953 года. За гэты час у нас стала ўтрая больш трам- вайных вагонаў. Асабліва пры- гожа наш электрапоезд — падарунак ленинградцаў да 40- годдзя рэспублікі. І куды б ні спяшаліся пасажыры — рані- цай на работу, вечарам у кіно ці тэатр — у нас заўсёды пры- емна пару хвілін пасядзець.

Я ведаю, што пра Мінск паэ- ты пішуць вершы, кампазітары песні, празаікі кнігі. І хочацца мне папрасіць: «Пішыце, тава- рышы, больш і ярчэй. Наш род- ны горад, горад-герой гэтага заслужыў!»

В. ГАРАНИНА

Будаваць — гэта шчасце!

Я люблю свой горад, і ве- даю, што ён дарагі таксама і ўсім яго жыхарам, не толькі старажылам, але і кожнаму, хто пажыў тут хоць некалькі год. Мінск захапляе людзей сваёй маладосцю, аптымізмам і характэрам. Гэта незвычайны горад: яму хутка споўніцца 900 год і разам з тым яму толькі пятнаццаць!

Мілы, родны, шматпакутны

горад! Колькі разоў цябе ні- шчылі ворагі — ляжаў ты заў- сёды ў іх на шляху. Вось і нам давялося ўзняць цябе з па- пляшча. Як жа не любіць цябе, народжанага нанава, калі на тваіх каменях адбіты працаві- тых цёплых рук тваіх грама- дзян, калі імі пасаджаны твае скверы і паркі, калі імі створа- ны твае вадаёмы — сведкі кло- патаў аб савецкім чалавеку!

Мінск ляжыць на ўзгорках. Увесь час вачам адкрываюцца прыгожыя перспектывы вуліц і плошчаў. Шчодрая беларуская прырода не шкадуе вільгаці для садоў, чыста абмывае яс- ной зеляніну. А тысячы мінчан стараюцца зрабіць свой горад яшчэ прыгажэйшым.

Я шчаслівая тым, што атры- мала прафесію, якая дазваляе ўсе свае веды і сілы аддаваць на аднаўленне роднага горада. Як архітэктар, я ганаруся, што бачу будынкі і вуліцы Мінска, калі іх яшчэ няма ў рэчаісна- сці. Як радасна параўноўваць праекты з ажыццёленай нату- рай. Такую радасць адчуваеш, калі праходзіш каля адміні- страцыйна-жылога будынка Аэрагэадэзічнага прадпрыем- ства, тэхнікума Белпрамсавета, каля будынка вучэбнага корпу- са лесатэхнічнага інстытута, у праектах якіх закладзена і мая думка.

Праца архітэктараў — гэта праца вялікай групы праекці- роўшчыкаў і будаўнікоў. А ў калектывнай працы нараджаец- ца дружба, любоў да агульнай справы, да будынка, які разам пабудавалі, да вуліцы, якая складаецца з такіх будынкаў, да горада, які складаецца з такіх вуліц. Вось чаму я люблю свой горад, вось чаму люблю сваю прафесію!

Праца архітэктараў, перш за ўсё, — праца стваральная. Ёй агідна разбурэнне. Таму мы па- мятаем, што мала толькі буда- ваць, трэба яшчэ і змагацца за тое, каб войны перасталі раз- бураць гарады.

О. ЛАДЫГІНА

Л. Астрэйка.

Сардэчна запрашаем

Наўрад ці знойдзеца ў Мінску жанчына, якая б не наведвала наш магазін, хоць адкрыўся ён толькі ў канцы мінулага года.

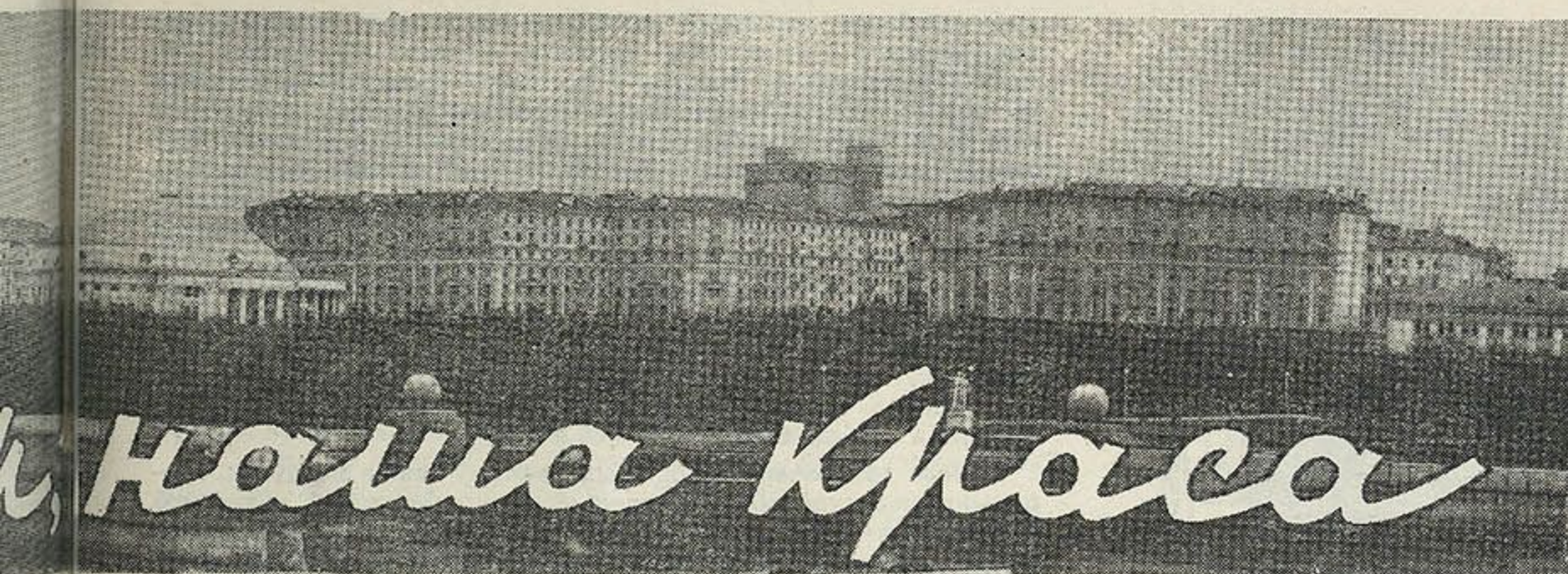
Працую я старшым прадаў- цом магазіна кулінарыі № 2. У нас вы знойдзеце паўфабры- каты першых і другіх страў, розныя закускі, кандытарскія вырабы. Асартымент самы разнастайны: тут і шніцелі, і адбіўныя, і біфштэкс, і кач- кі, і куры, і рыба розных га- тункаў — усё, што вам па- трэбна.

— Які цудоўны магазін, па- больш бы такіх! — часта чуем мы ад мінчан.

Пятнаццаць год таму назад цяжка было паверыць, што ў Мінску будзе столькі цудоў- ных магазінаў, што ўволю бу- дзе прадуктаў і прамтавараў. Але такая ўжо наша Савецкая краіна. Яна здолела ў казач- на хуткія тэрміны залячыць цяжкія раны вайны і з кож- ным днём паляпшаць жыццё.

— Сардэчна запрашаем! — гаворым мы мінчанам. — Час- цей прыходзьце ў наш мага- зін. Ён — вялікі памочнік у бы- ту. Тут усё да вашых паслуг.

Л. АСТРЭЙКА

„...Калі праязджаеш
па галоўнай вуліцы
Мінска, ствараецца
ўражанне, што ты ні-
бы едзеш па Неўскім
праспекце“.

М. ХРУШЧОЎ

Т. Марчанка.

У нас усё навінна быць прыгожым

У пятнаццатую гадавіну вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў хочацца і мне сказаць пару слоў аб сваім родным горадзе. Як і кожная мінчанка, я люблю шырокімі зялёнымі вуліцамі, дамамі-палацамі, што выраслі тут на нашых вачах. Радасна на душы, калі бачыш прасторныя чыстыя вуліцы, прыгожа апранутых людзей. Вось праходзіць чародка дзяўчат. Іх бадзёры смех міжволі прыцягвае погляд. Вясёлая моладзь! Шчаслівыя людзі!

Ды і як не весяліцца, калі за кароткі час пасля вайны адбылося столькі змен. Людзі творча працуюць і радасна адпачываюць у святочныя дні. Я працую закройшчыцай жаночых сукенак у атэлье № 1 арцелі «Новы шлях» і бачу наглядна, як расце заможнасць і дабрабыт народа. Калі раней у зімовы час у нас не хапала работы, то цяпер яе шмат круглы год. Савецкія людзі хочуць апранацца проста, зграбна і прыгожа. Мы маем шмат сталых гарадскіх заказчыкаў, але шыюць у нас і калгасніцы бліжэйшых вёсак.

І яны хочуць апранацца прыгожа.

Сваёй прафесіяй я задаволена. Калісьці, каб стаць закройшчыцай, патрабаваліся доўгія гады. Колькі людзям старэйшага пакалення даводзілася раней служыць перш на пабегушках, чым чаму-небудзь навучыцца. Але тыя часы даўно мінавалі. Я вучылася ў вячэрняй школе і адначасова была вучаніцай-закройшчыцай. У нас створаны ўсе ўмовы для павышэння сваіх ведаў без адрыву ад вытворчасці. Працую закройшчыцай ужо 7 год. У нашым цэху шырока разгорнута сацыялістычнае спаборніцтва. Нас усіх усхваляваў падказаны самім жыццём новы рух за званне ўдарніка камуністычнай працы. У нас гэты цудоўны пачын знайшоў гарачую падтрымку. Яшчэ нядаўна работніца А. Семяшова першай ступіла на гэты шлях, а сёння ўжо тры брыгады змагаюцца за гэтае ганаровае званне.

Нам радасна бачыць жанчын у пашытых нашымі рукамі сукенках. І хочацца, каб іх адзежа была такой жа прыгожай і зграбнай, як прыгожы і зграбны наш родны Мінск.

Т. МАРЧАНКА,
закройшчыца атэлье № 1
Белпрамсавета.

Няхай славяцца мінскія тканіны

Горад ляжаў яшчэ ў руінах і цяжка было прайсці па яго вуліцах, а наш тонкасукожны камбінат ужо выпусціў першыя метры гатовай тканіны. З невялікай зруйнаванай швейнай фабрыкі воляй і невычэрпнай энергіяй савецкіх людзей вырас магутны, прыгожы камбінат. Гісторыя яго кароткая, але слаўная і павучальная.

Праектную магутнасць камбінат цалкам асвоіў у 1951 годзе, а ў 1958 ужо ўдвая павялічыў выпуск гатовай прадукцыі. Вось яны — тэмпы нашага росту! У нас цяпер самыя высокапрадукцыйныя машыны айчынай вытворчасці і працуюць на іх у большасці дзяўчаты, якія навучыліся рамяству на камбінаце або прышлі на вытворчасць пасля дзесяцігодкі.

У нас шмат перадавікоў, такіх, як праслаўленая ткачыца дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Аляксандра Маеўская, прадзільшчыцы Люда Паўлюшыч, Зіна Шыбека.

У мінулым годзе і ў першым квартале гэтага года мы выходзілі пераможцамі ў рэс-

Н. Шыракова.

публіканскім сацыялістычным спаборніцтве.

Няхай славяцца мінскія тканіны, няхай іх носіць кожны савецкі чалавек і з падзякай успамінае іх стваральнікаў. Гэтага дабіваемся мы, тонкасуконаўцы.

Н. ШЫРАКОВА,
інжынер, загадчык апаратна-прадзільнай вытворчасці.

Мы рады сябрам

Мінчане закаханы ў свой горад. Я не мінчанка. Нарадзілася і юныя гады правяла ў Свядлоўску. Але Мінск палюбіла ўсёю душой. Гэта цудоўны горад з магутнай прамысловасцю, прыгожымі жылымі дамамі, паркамі і стадыёнамі. На стадыёнах мне даводзіцца бываць вельмі часта, бо спорт стаў неад'емнаю часткай майго жыцця.

У Мінску я атрымала вышэйшую адукацыю — скончыла Беларускі інстытут фізічнай культуры. Летась збылася мая даўнейшая мара — я

атрымала высокае званне майстра спорту СССР па спартыўнай гімнастыцы.

У нашу сталіцу часта прыязджаюць спартсмены — сябры з братніх рэспублік і замежных краін. Усе яны захапляюцца яе веліччу і характарам.

Прыязджайце да нас, таварышы, часцей у госці. Мы рады ўсім сябрам добрай волі. У працы і адпачынку, у барацьбе за новыя рэкорды будзем умацоўваць нашу дружбу.

Л. ПЕРАЦЯГІНА

Л. Перацягіна.

„ЦЯБЕ ПАКРЫЎДЗІЛІ?“

Васіль БЫКАЎ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

ПАСЛЯ смерці маці Люся пакінула восьмы клас, адступіла суседзям свой пакойчык і ўладкавалася нянькай да знаёмай настаўніцы Дзіны Васільеўны.

Кожнага дня зранку Дзіна Васільеўна, таропка сабраўшыся, бегла на аўтобусны прыпынак, а Люся апранала маленькіх Валерыка і Наташку і заставалася гаспадарыць. Яна прыбіра- ла ў пакоях, мыла бялізну, купала дзяцей, рыхтавала сняданак, бегала з судкамі па абед у сталуюку. Памочні- каў у яе не было. Дзіна Васільеўна, прышоўшы пад вечар са школы, адразу садзілася за тоўстыя кіпы вучнёўскіх шыт- каў, якіх у яе ніколі не меншала, і ўсе хатнія справы па- ра- нейшаму ляжалі на Люсі. Ёй было цяжка ў шаснаццаць год не- сці на сабе ўвесь цяжар бясконцых хатніх клопатаў, ніхто не суцяшаў яе, асабліва не дзякаваў, але дзяўчына адчувала сваю неабходнасць у гэтым доме і старалася, як умела. Так яна і пра жыла ў настаўніцы болей за два гады.

Але, відаць, так уладкаваны свет, што ўсё, што мае пачатак, мае і канец. Аднойчы позна ўвечары, калі паснулі дзеці, Дзі- на Васільеўна паклікала Люсю з кухні. Люся дамывала посуд і так, у фартушку і з мокрымі рукамі, увайшла ў пакой. На- стаўніца сядзела за круглым сталом над раскладзенымі папе- рамі, але не пісала, а, зябка хутаючыся ў пуховы шалік, задум- менна пазірала перад сабой.

Люся спынілася ў парозе, думаючы, што гаспадыня што-не- будзь скажа ёй наконт звычайных заўтрашніх спраў і яна пой- дзе дамываць посуд. Аднак дзяўчына нечакана ўлавіла ней- кую заклапочаную разгубленасць у змораных, нясвежых пад вечар вачах гаспадыні, і яе сэрца боязна варухнулася ў гру- дзях.

— Ідзі сюды, Люся,— неяк асабліва мякка паклікала Дзіна Васільеўна.— Я табе хачу сказаць...

Яна нерашуча зірнула на няньку, агледзела свае худыя тон- кія пальцы і змоўкла. Люся, аднак, стаяла ўсё ля дзвярэй — яна занадта добра ведала гаспадыню, каб не здагадацца,

што яе, Люсю, напаткала нейкае другое пасля смерці маці няшчасце.

— Знаеш, справа такая,— ужо болей рашуча працягвала гаспадыня.— Я надумала аддаць дзяцей у садзік... На лета гэта будзе якраз няблага... Тым больш — немалыя, падраслі ўжо... Я, канешне, шкадую вельмі, ну, але ты сама разумееш...

Люся зразумела ўсё, і нешта недарэчна крыўднае завару- шылася ў яе пачуццях, стол і чырвоны абажур пакрывіліся ў вачах, яна патупілася ў падлогу і маўчала.

— Ты прабач мне, Люся,— адчуўшы яе збянтэжанасць, ска- зала гаспадыня, якая ўжо крыху ачуняла ад сваёй нікаватас- ці.— Ты прабач, я вельмі ўдзячна табе за Валерыка і На- ташку, ну але ўжо вось падраслі... Я цябе, вядома, не пакіну так... Месца табе ўжо падшукала, заўтра сходзіш, паглядзіш, там табе добра будзе...

...Увесь той вечар у Люсі было вельмі цяжка на душы. Гас- падыня ўжо суцішылася ў спальні, ціха спалі дзеці, а яна ўсё не гасіла святла на кухні і не сцяліла сабе пасцелі. Ёй было да млоснасці шкада пакідаць гэтую адзінокую працавітую жан- чыну, шкада расставання з Валерыкам, асабліва з Наташкай, якая пасталела на яе руках і прывыкла да нянькі болей, чым- ся да маці. Але ў той жа час на сподзе душы варушылася незразумелая і непадуладная ёй крыўда, што вось стала не- патрэбнай, лішняй, што яна — чужая.

Назаўтра была нядзеля. Гаспадыня спала даўжэй, чым у ра- бочыя дні, а Люся ўстала раненька. З неадольным трывожным сумам падняла яна з ложка Наташку, апранула яе і, пакуль на керагазе грэўся чайнік, распачна туліла малую да сябе, ца- лавала яе сонныя вачаняты, і сэрца дзяўчыны балюча мле- ла ў грудзях. А Наташка, зранку рвучыся да забаў і цацак, мат- ляла ў яе на руках сваімі босымі, цёплымі са сну ножкамі і, зусім не разумеючы гаротнага болю нянькі, балбатала сваё, дзіцячае, смяялася.

За шырокім акном кухні, якое выходзіла ў сад, паволі за- чынаўся пагодны вясновы дзень — самы сумны дзень за апошнія гады Люсінага жыцця. Напаставаўшы Наташку, яна пасадзіла дзяўчынку да цацак, а сама ўзялася гатаваць сня- данак. З думак усё не выходзіла самотнае прадчуванне рос- тані. Праз нятоўстую сцяну чуваць было, як тупацелі па лес- віцы крокі прахожых, і ў Люсі ўвесь час замірала сэрца, як толькі з калідора даносіўся які стук.

Той шматзначны стук, якога яна зранку чакала і баялася, прымусіў яе палахліва ўздрыгнуць. Значэўку яна выпусціла з рук шчотку, якой падмятала ў калідоры падлогу, нерашуча замерла перад дзвярыма. Яна ўжо ведала, што гэта за ёю, і гатова была ўцячы ад гэтага цвёрдага, упэўненага грукату — яна западозрыла ў ім нешта варожае і нязладнае. Але ўця- каць не было куды, а з пакоя ў адчыненых дзвярах паказа- лася ў сваім квяцістым халаціку Дзіна Васільеўна — і Люся павярнула ключ.

Дыхнуўшы ў кватэру нябачным воблакам нейкіх вельмі салодкіх духоў, парог пераступіла поўная, немаладая ўжо ка- бета, з маладжавым дагледжаным тварам. Падцяўшы пух- лыя нафарбаваныя вусны, яна кінула на Люсю кароткі, усё разумеючы погляд, з прывычнай ветлівасцю заўсміхалася, калі ўбачыла Дзіну Васільеўну.

— Вось, Люся, пазнаёмся, гэта Маргарыта Яўгеньеўна. Яна хоча ўзяць цябе.

— Так, так,— мякка пацвердзіла Маргарыта Яўгеньеўна, уважліва разглядаючы Люсю падфарбаванымі вачыма.— У нас сям'я невялікая, малых няма, работы будзе нямнога. Галоў- нае — уборка, ну там які сняданак, какава ды пакупкі. У мяне хворое сэрца, я не магу бегаць па магазінах, муж заняты, а Ігарок не вялікі памочнік маці: ведама, юнак, у яго свае інтарэсы.

Яна пазірала на Люсю, чакаючы згоды, а можа і адкрытай радасці ад яе паведамлення пра добрыя ўмовы. Але дзяўчы- на круціла гузік на сваім сарафане і маўчала.

— Ну дык як, дзетка?— пасля паузы запытала Маргарыта Яўгеньеўна.— Ты згодна?

Люся ўсё маўчала, хоць ведала, што трэба нешта сказаць. Але новая гаспадыня нечым адштурхоўвала. Можна таму, што сваёй напышлівасцю і яўна задаволеным выглядам зусім не падобна была на сціпую, ціхую і такую прывычную Дзіну Васільеўну...

— Ну, яна згодна, толькі не кажа. Яна, ведаеце, гордая дзяўчына,— лагодна зазначыла Дзіна Васільеўна, і ад гэтага яе тону Люсі стала безнадзейна горка і сумна.

— Тады збірайся, дзетка, а то мяне чакае таксі. Я думаю, што ты не пашкадуеш...

Яна ўзнялася з крэсла, укормленая, у дарагіх панчохах, з

бранзалетами на ружовых запясах. Люся, як тільки мела сі-
лы, сіснулася, быццам каленам прытаптала ўсеабдымную
роспач, і пайшла на кухню збіраць свой нямудры набытак.
Яна павыцягвала ўсё з гаспадынінага чамаданчыка, якім ка-
рысталася, і, падумаўшы, завязала клункам у вялікую маміну
шарсцяную хустку. Наташка ў новых сандаліках, прыбраная
і святочная, тупала побач, усё шчабечучы неразумнае, а Ва-
лерка, нешта зразумеўшы, насупіўся і, стоячы ля дзвярэй,
моўчкі назіраў за зборамі нянькі.

— А чаму ты пойдзеш да гэтай цёткі? — запытаў ён.

— Так трэба, Валерка, — дрыгануўшым голасам адказала
Люся.

— А ты не ідзі да яе. Я цябе не пушчу...

Люся прыкусіла губу і маўчала.

— Я пайду скажу мамцы, каб яна прагнала яе.

— І я пайду з табой, і я... — раптам зразумеўшы, што нянька
кудысьці збіраецца, загаманіла і Наташка.

— Не, Наташачка, я цябе не вазьму, бо ўжо не буду болей
з табою гуляць: ты пойдзеш у садзік, — сказала Люся.

Ёй стала дужа шкада гэтай выпеставанай ёю дзяўчынкі, з
якою толькі яна адна і ўмела ладзіць; падумалася, што ў са-
дзіку дзяўчынку будуць крыўдзіць, і Люся не будзе ўжо мець
да яе ніякага дачынення. Ад гэтай матчынай жаласлівасці ці
яшчэ ад чаго яе вочы наліліся слязьмі, следам голасна запла-
кала і Наташка. На плач дачкі прыбегла Дзіна Васільеўна, яна
схапіла Наташу на рукі, але тая ўсё плакала і рвалася да
нянькі.

Развітанне было пакутлівым і горкім.

Быццам у нейкім цягучым тумане, Люся пацалавала дзяцей,
упершыню ў жыцці падала руку ўзрушанай Дзіне Васільеўне
і сказала: «Не крыўдуйце, калі што...». І вышаўшы за новай
гаспадыняй, села ў «Пабеду»... Сабраўшы ўсе свае сілы, Люся
намагалася стрымаць слёзы і таму не магла ні гаварыць, ні
глядзець на Дзіну Васільеўну і дзяцей. Яна прыладзілася на
заднім сядзенні і маўчала.

З таго ўскраіннага квартала, дзе жыла Дзіна Васільеўна, ма-
шына выкаціла на цэнтральную гарадскую магістраль і шпар-
ка шыбавала ў напрамку да цэнтра. Люся ніколі не ездзіла ў
легкай машыне і цяпер трошкі павесялела ад той асалоды,
якую дае хуткая язда. Бы ў зыбцы, яна мерна пагойдвалася,
на паваротах яе млосна хінула ўбок і прыемна круцілася ў
галаве. Наперадзе, ля шафёра, з прывычным выразам улас-
най важнасці сядзела яе новая гаспадыня.

На люднай шырокай вуліцы яны звярнулі ў пад'езд вялікага
дома. У ладным, упарадкаваным двары з клумбамі і кустамі
бэзу пад сценамі машына спынілася, і Маргарыта Яўгеніеўна
нязграбна вылезла ў вузкаватыя для яе дзверы. Люся так-
сама пачала мацаць нейкія ручкі збоку, але дзверцы не слу-
халіся, і дзяўчыну мусіў выпусціць шафёр. Пасля яна дагнала
гаспадыню, якая, ўжо астудзіўшы прыветную ласкавасць у
вачах, узнімалася па прыступках ганка.

— Вось наша кватэра, прыкмячай. Тут веранда, дзе мы
п'ем чай. Дарэчы, трэба падвязаць галіны вінаграду — гэта
ты ўвечары зробіш. Тут калідорчык, пярэдняя. Дываны і да-
рожкі будзеш выбіваць кожны ранак. Выбіваць будзеш вунь
там, — паказала яна некуды ў кут двара. — Тут у нас ванная,
тут гасціная.

Кватэра была вялікая і багатая. На блішчатай паркетнай
падлозе ляжалі дарожкі і прыгожыя стракатыя дываны (пры-
біраць будзе лёгка, міжвольна зазначыла Люся), у гасцінай
стаяла дарагая канапа і два мяккія крэслы, са сцен хіліліся
нейкія цёмныя карціны ў тоўстых пазалочаных рамах. У пакоі
на кожным кроку стаялі нейкія столікі і шафкі, на якіх, бы ў
музеі, блішчэлі фарфоровыя і медныя фігуркі людзей і звя-
роў... Дзяўчына аж здзівілася, колькі тут было іх, і падумала:
«Вось бы сюды Наташку — столькі цацак!» Яна спынілася ў
парозе, разглядаючы багатае ўбранства кватэры, а Маргары-
та Яўгеніеўна кінула на канапу плашч, спіхнула нагой з нагі
басаножкі і стомлена расселася ў крэсле.

— Упарылася — такая духата! Як толькі пачынаецца лета,
дык з ім і мае пакуты. Хвораму сэрцу асабліва супроцьпака-
зана гарачыня, — скардзілася яна, абмахваючыся хустач-
кай. — Хоць бы ўжо хутчэй тую пучэўку... Толькі ля мора і па-
ратунак. Ігаро-о-ок! — раптам з маладымі звонкімі ноткамі
пшчотна паклікала яна.

Недзе ў глыбіні кватэры бразнулі дзверы, нешта рыпнула,
і на парозе паказаўся той, каго назвала гаспадыня Ігарком.
Гэта быў высокі юнак, крыху старэйшы за Люсю, з худым
бледным тварам і грывай пакручастых валасоў на невялікай
галаве. Ён спыніўся на парозе, засунуў голыя па локаць рукі
ў кішэні вузкіх і караткавых блакітных штаноў і, пагойдваю-
чыся ўзад-уперад, лянiва пацікавіўся:

— Гэта яна?

— Вось, Ігарок, гэта Люся, пазнаёмцеся, — лагодна сказала
Маргарыта Яўгеніеўна і па чарзе паглядзела на абодвух,
быццам параўноўваючы. Ігарок, аднак, не крануўся з месца,
і не дастаў з кішэняў рук, толькі неяк бессаромна, з нахабным
выразам у прыгожых, як у маці, вачах, агледзеў Люсю. Ад яго
погляду дзяўчыне стала ніякавата, і нешта падобнае на злосць
і прыкрасць прымусіла яе панурыцца і прыкусіць губу.

— Ну што ж, хай будзе так!.. — зноў гэтак лянiва і сама-
задаволена зазначыў Ігар. Выцягнуўшы з кішэні руку і гулiва
падкінуўшы на далоні нейкую манету, ён лянiвай паходкай
знік у калідоры.

— Ігар — студэнт інстытута. Цяпер толькі прыехаў з Харка-
ва на канікулы, — растлумачыла Маргарыта Яўгеніеўна, ча-
госьці заклапочана ўздыхнула і ўзнялася з крэсла. — Ну, што
ты стаіш там, праходзь. Спаць будзеш тут, на раскладушцы.
Свае рэчы можаш пакласці ў тумбачку. Дарэчы, скiнь свой
мяшчанскі сарафан, — гаспадыня тыцнула пальцам у Люсін
квяцісты пашыты ёю (самой) штапельны сарафанчык. — Для
хатняй работы я табе дам нешта прыгажэйшае. Ідзі сюды.

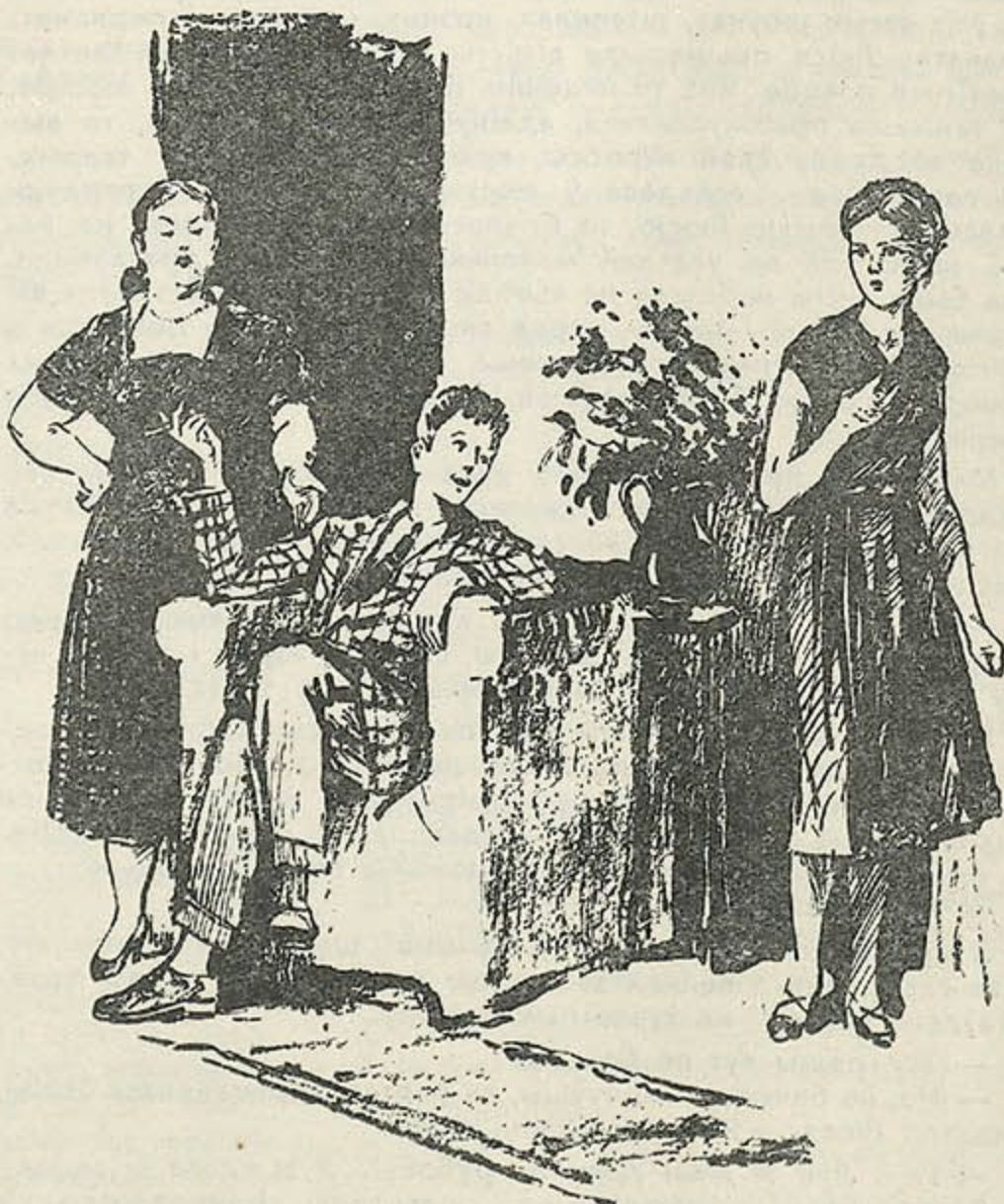
Яна падалася ў бакавыя дзверы, Люся нясмела пайшла за
ёй. Дзяўчыне было чагосьці трывожна ў гэтай кватэры. Яе
пачынаў прыгнатаць самаўпэўнены тон гаспадыні і прысут-
насць паблізу яе сына з нахабна-пагардлівым позіркам. Зда-
валася, што яна тут нейкая дужа маленькая, слабая і нера-
зумная.

— Вось трымай, — сказала тым часам Маргарыта Яўгеніеў-
на і кінула ёй на рукі агніста-чырвоны кітайскі халацік. Хоць
ён быў стары і сям-там дзіравы, але ад яго нельга было ад-
весці вачэй. Па яго чырвоным фоне распласталі крылы
імклівыя ластаўкі і, бы жывыя, цвілі нейкія дзівосныя кветкі.
Люся баязліва разгарнула дарагую адзежыну, а гаспадыня,
бачачы яе збынтэжанасць, падахвоціла:

— Адзявай, адзявай, ён якраз табе будзе. Крышку зашыюш
толькі ў баках... А вось яшчэ бяры. Гэта калі ў горад пры-
дзецца збогаць, у магазін ці на рынак, — і яна падала Люсі
таксама панюшанае светла-блакітнае плацце. — У нас не бу-
дзеш сірацінай, калі станеш старацца...

Ад гэтых слоў гаспадыні нешта хваравітае варухнулася ў
душы Люсі, але ўся яе ўвага была скіравана на падарункі.
Ёй карцела разгарнуць, разгледзець, прымерыць уборы, якіх
яна з роду не насіла, але гаспадыня вяла яе далей.

— Ідзі сюды. Паркет у гасцінай будзеш націраць па субо-
тах. Калідор і кабiнет Аляксандра Аляксандравіча, дзе цяпер

Ігарок, трэба праветрываць зранку і ўвечары. Аляксандра Аляксандравіча зараз дома няма. Ён паехаў пісаць эцюды да карціны... З шафаў пыл будзеш выціраць анучкай. Статуэтак, крыў божа, не чапай, выціраць іх буду я. Канапы і крэслы чысціць пыласосам. Дарэчы, ты ўмееш карыстацца ім? А халадзільнікам? А пральнай машынай?

Люся не ўмела карыстацца гэтымі прыладамі навейшай цывілізацыі. У Дзіны Васільеўны нічога падобнага не было. Ды хіба можа нейкі там пыласос або пральная машына так добра зрабіць сваю справу, як гэта можна выканаць сваімі рукамі? Люся так і сказала гаспадыні, калі тая адчыняла дзверы яшчэ ў адзін пакой.

— Гэта погляды тваёй Дзіны... Спадзяючыся на твае рукі, яна не купляла нічога, што палягчае працу, — строга заявіла гаспадыня і пераступіла парог.

Люся нахмурылася.

— Дзіна Васільеўна добрая... — ціха, але ўпарта зазначыла яна.

— Добрая? Гм... Можа і добрая, але скнара. Сабе паліто з чарнабуркай справіла, а домработніца мые бялізну ў карыце... Вось яе дабрата.

Люся хацела сказаць гэтай дзябелай жанчыне, што Дзіне Васільеўне даводзіцца адной выходзіць дваіх малых дзяцей, што ёй цяжка, бо часта не хапае грошай, што яна эканоміць і выгадвае на ўсялякіх гаспадарчых дробязях. Ужо хто-хто, а Люся добра ведае, якая гэта клапатлівая і чалавечная жанчына. Але Маргарыта Яўгеніўна вяла далей, кружыла па кватэры, цеснай ад мноства мэблі, і сыпала ўказанні наконт уборкі, догляду, чысткі ўсіх гэтых дываноў, шафаў, дзвярных ручак, люстраў, гардзін і парт'ер, паркету. Люся дзівілася, што гэтулькі клопату патрабуюць нямаведама каму патрэбныя рэчы. Гэта ж каб выгадаваць Валерыка і Наташку і то трэба менш старання.

Нарэшце, пазнаёміўшы новую домработніцу з яе абавязкамі, Маргарыта Яўгеніўна падфарбавала перад люстэркам вусны і некуды вышла з кватэры. Люся засталася адна. Яе агарнула пачуццё няпэўнай варожасці да гэтага шматклапотнага ўтулку і яго гаспадыні, якая надоечы так лісліва ўсміхалася ў вочы Дзіне Васільеўне і так зняважліва адзывалася аб ёй за вочы.

Люся агледзела падлогу, шафы, сталы, паправіла абрус, боязна абышла вялізны — большы за яе — гадзіннік у куце, які са старасвецкай важнасцю ледзь ківаў цяжкім маятнікам. Яна не ведала, што яшчэ можна зрабіць сёння, і, падхапіўшы падарункі, пабегла да вялікага люстэра.

О, яна любіла ўбранне! Няважна, што не мела амаль нічога свайго. Усё роўна не горш ад любой модніцы разбіралася яна ва ўсіх гэтых шоўках, штапельх, крэпах, нейлонах і перлонах. Спачатку Люся прымерыла агністы халацік, а пасля светла-блакітнае плацце. Яна то пацешна падміргвала сабе ў люстра, то таямніча прыхмурвалася, адкінуўшыся ўсім целам, то высока задзірала свой курносы, крыху вяснушкаваты тварык, то пагардліва аглядала ў люстэрку велічную і гордую, амаль незнаёмую Люсю, то бралася ўбок і круцілася па пакоі, шчаслівая ад уласнай маленькай радасці. Аказваецца, яна была зусім неблагая на выгляд дзяўчынка... Паступова ёй стала падабацца і трумо, перад якім можна было падурець з сабою, і гэтая пакаёвая раскоша з безліччу бескарысных прыгожых рэчаў. Павесялеўшая і задаволеная, яна дачакалася гаспадыню.

Маргарыта Яўгеніўна зноў разамлела ад спёкі і ледзьве дашкандыбала да мяккага крэсла. Некалькі хвілін яна не магла вымавіць слова, усё стагнала і абмахвалася хустачкай. Пасля неяк супакоілася і агледзела Люсю.

— Ну вось, зусім не тое, што вясковы сарафанчык. Цяпер можна і на вуліцу выйсці. Дарэчы, схадзі ў ларок і запраў пару сіфонаў. Гэта ведаеш дзе? Грошы я табе зараз дам.

Яна яшчэ раз неяк пільна зірнула на Люсю, паднялася і адчыніла дзверы ў спальню. Застаўшыся адна, Люся не ўстрымалася ад спакусы лішні раз зазірнуць у трумо. Паправіла заколатыя на патыліцы косы і, задаволеная, падміргнула сабе. У гэты час да яе данёсся насцярожаны голас гаспадыні:

— Люся, зайдзі сюды.

З прывычнай гатоўнасцю дзяўчына шмыгнула ў спальню, дзе гаспадыня з нейкай зацятасцю на спацелым твары перастаўляла каробкі на туалетным століку.

— Ты грошы тут не бачыла?

— Не, не бачыла, — адчуўшы, як раптам здрыганулася сэрца, сказала Люся. — Я не заходзіла сюды.

— Гм... Дзе ж яны? Дзесяць рублёў?.. Я ж клала іх сюды. Яна прымоўкла, ўзіраючыся сюды-туды і неўпрыцям кі-

даючы запытальныя позіркі на Люсю. А тая, трымаючыся за ручку расчыненых дзвярэй, раптам адчула, як нешта правалілася ў яе пад нагамі і яна быццам апусцілася ў нейкае пагнае бяздонне.

— Значыць не бачыла? — настойлівей перапытала гаспадыня і перастала шукаць. У глыбіні яе калючых і жорсткіх вачэй прытаілася нешта атрутнае.

— Не, — крыўдлівым і чужым голасам адказала Люся, ледзьве стрымліваючы дрыготкія вусны.

Бездапаможна цярэбчы вузенькі паясок падараванага плацця, Люся безуважна прайшла каля трумо, спынілася ля завешанага гардзінай акна і невідучым позіркам уставілася на сонечны зялёны падворак. Пасля кароткай радасці ёй зноў стала сумна і горка. Гаспадыня ўсё нешта чмыхала за дзвярыма, а яна доўга пазірала, як мітусяцца ў галлі вераб'і.

Хутка знадворку забразгалі дзверы, і ў калідоры пачуліся лянівныя крокі. У пакой увайшоў Ігар, швырнуў на канапу пакамечаны капронавы брыль і рашуча наблізіўся да Люсі. Але ў гэты момант са спальні выглянула маці.

— Во, Ігарок, якраз дарэчы. Ты ў мяне са спальні грошы не браў?

Ігар, падрыгваючы тонкімі нагамі, адышоўся ад акна, бухнуўся ў матчына крэсла і, не спяшаючыся, дастаў з кішэні блішчасты партабак. Маці, поўная ўвагі, чакала адказу.

— Гм, — сказаў Ігар, пастукваючы папяросай па вечку партабака. — Так сказаць, першая сямейная драма. І прадмет спрэчкі — дзесяць рублёў?

— Ну, кажы, Ігарок, — не вытрымала Маргарыта Яўгеніўна. — Кажы, браў ці не?

— Што за наіўнае пытанне? — зноў іранічна чмыхнуў сын. — Грэх пакідаць богам пасланыя пару рублёў.

Ён закурыў і, нахабна паводзячы вачыма, даследаваў знямелую маркотную Люсю.

— Ігаа-а-а-ар, — засцярожліва праенчыла маці. — Няўжо ты не мог узяць там, дзе ў мяне заўсёды ляжаць грошы? Не для цябе ж яны былі пакладзены...

Люся раптам зразумела ўсё... Не разважаючы болей, яна кінулася ў прыхожую, адтуль у ванную, сарвала з сябе дараванае плацце і дрыготкімі рукамі аправіла свой старэнькі квяцісты сарафанчык... Яе душыла вялікая крыўда.

Пасля скочыла ў гасціную, таропка і бяздумна выхапіла з-пад стала свой так і не развязаны клунчак і, ні слова нікому не кажучы, выбегла ў калідор...

...Убачыўшы яе з гэтым клункам на парозе, Дзіна Васільеўна толькі спытала:

— Цябе пакрыўдзілі?

А Наташка і Валерык з піскам і смехам вобцас кінуліся да Люсі, пачапляліся за яе сарафан, лемантавалі на ўвесь голас:

— Вазьмі на ручкі! Вазьмі на ручкі!

Клунчак упаў з яе рук на падлогу.

— Дзіна Васільеўна, я там не буду... Я не магу...

— Ну і клопат вялікі... Ну і не трэба, — нічога не распытваючы, толькі ўсяго і адказала Дзіна Васільеўна. — Не прападзем жа, нешта прыдумаем... Можа разам з імі, — яна кінула на Валерыка і Наташку, — я ўладкую цябе на работу ў дзіцячы сад. А там ты і ў вясельную школу пойдзеш...

— Ой, каб так было!.. Каб так... — сказала Люся, хілячы да сябе і цалуючы Валерыка і Наташку.

ВУЧНЁЎСКАЯ ЗМЕНА—КРЫНІЦА КАДРАЎ

Школьніцы Валя Зініна і Яўгенія Пісальнік не толькі добра працуюць на шліфавальным станку, але і кантралююць сваю работу.

Як сапраўдная работніца працуе на станку дзесяцікласніца Алена Байкоўская.

НА фотаздымках — вучні VII—X класаў Гродзенскай сярэдняй школы № 6, якія працуюць на заводзе аўтазапчастак. Пра юных работнікаў можна шмат раска-заць.

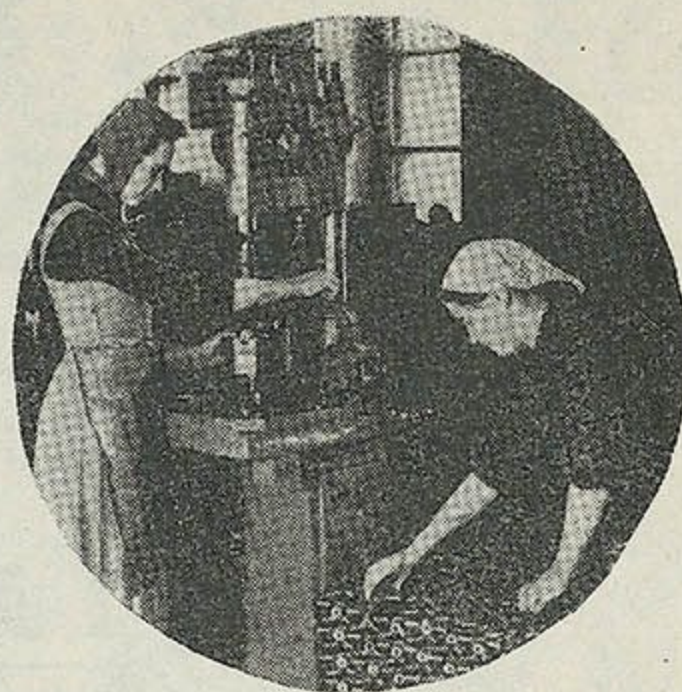
На заводзе іх называюць проста: вучнёўская змена. Вучні гаспадарачь тут у адведзены для іх час. Прыходзяць на завод а 15 гадзіне. Дарослыя рабочыя на працягу паўгадзіны перадаюць ім змену, і школьнікі працуюць самастойна да 17 гадзін 30 хвілін.

Вучнёўскую змену ўзначальвае выкладчык школы, усе астатнія кіруючыя пасады давераны вучням. На чале кожнай з шасці брыгад стаяць брыгадзіры, галоўным чынам з камсамольцаў. Змена мае нават свайго начальніка аддзела кадраў, які вядзе працоўныя кніжкі і кнігі загадаў на змене. Учотчыкі, кантралёры, табельшчыкі—самі вучні. З дарослых абслугоўваюць змену толькі майстар і два наладчыкі станкоў. Усе вытворчыя аперацыі, апрача тэрмічнай

апрацоўкі, выконваюцца школьнікамі на сучасных станках і высокапрадукцыйным абсталяванні.

Юнакі і дзяўчаты, якія працуюць на заводзе без адрыву ад школьных заняткаў, расказваюць, што вывучэнне асноў вытворчасці, курса машыназнаўства і папярэдняй работа ў розных цэхах школьнага завода былі для іх падрыхтоўчай ступенню да сур'ёзнай, сапраўднай работы ў вучнёўскай змене. За два гады практыкі на заводзе аўтазапчастак яны навучыліся прымяняць веды, якія атрымлівалі ў школе.

Калектыў Гродзенскай школы № 6

Вучаніцы Люда Дубовік і Ганна Юрцава з захапленнем працуюць на шліфавальных станках.

змену і цяпіліва вучыць яе майстэрству кіравання станкамі. Спытайце ў школьнікаў, хто аб іх асабліва клапаціцца, і вы пачуеце: «Не шкадуючы сіл, дапамагаюць нам простыя рабочыя таварышы Пармонік, Чэпелеў, Пятроў, Зубава, старэйшы майстар Асіпюк, галоўны механік Плучок, галоўны інжынер Усціновіч... Ды хіба пералічыш усіх нашых добрых сяброў».

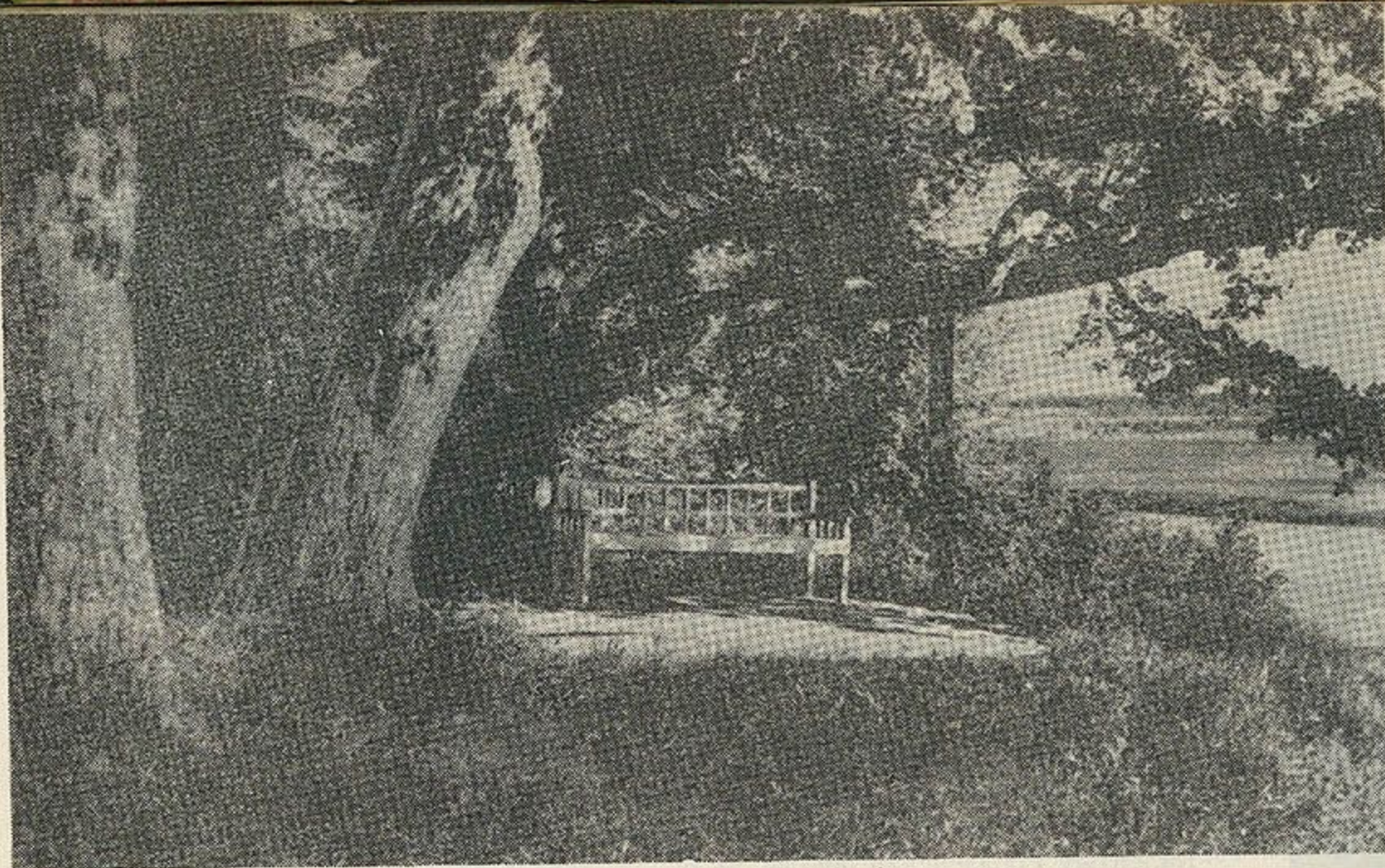
Цяперашнія і будучыя выпускнікі школы працуюць у дружным рабочым калектыве, жывуць яго інтарэсамі. У школьнікаў цяпер завязалася дружба з заводскай моладдзю, нярэдка наладжваюцца сумесныя вечары.

У традыцыйныя дні сустрэчы з былымі дзесяцікласнікамі не раз даводзілася чуць усхваляваныя размовы тых, каго школа не рыхтавала да практычнай дзейнасці, а проста давала «багаж ведаў». Маладыя людзі, якія ўжо адчувалі прабел у школьным выхаванні, пераканаўча заклікалі вучняў «не баяцца рабочых мазалёў».

Выпускнікам шостага Гродзенскай школы не прыдзецца пры сустрэчы агітаваць таварышаў, каб не баяліся работы на заводзе. Рабочы гарт, цвёрдыя веды і высокая камсамольская свядомасць без памылкі павядуць іх па выбраным шляху.

Перад вучнёўскай змай вялікія перспектывы. За сямігоддзе аб'ём вытворчасці Гродзенскага завода аўтазапчастак павялічыцца ў дзесяць разоў, у пяць разоў узрасце і колькасць рабочых. Многія з тых школьнікаў, якія зараз авалодваюць рознымі прафесіямі ў вучнёўскай змене, сапраўднымі ўмельцамі прыдуць на свой родны завод. Нездарма на заводзе гавораць: «Вучнёўская змена—залатая крыніца кваліфікаваных рабочых кадраў».

Тэкст А. Паўлавай.
Фота П. Нікіціна.

Славутая «Скамья Онегина» ў Трыгорскім.

ПУШКІНСКАЯ ГОРЫ

(Да 160-годдзя з дня нараджэння А. С. Пушкіна)

ВОСЬ і Пушкінскі раён Пскоўскай вобласці. Пешаходная лясная дарога пралагае праз узгорак, з-за якога выглядаюць дамы з кветнікамі і агародамі. Гэта вялікі калгас імя А. С. Пушкіна. Куды ні глянь, — палі. А мінеш вясковую вуліцу, пяройдзеш па мосце праз светлы крынічны ручэй — і вось яны, вечназялёныя Міхайлаўскія гаі! Над уваходам у запаведны парк чытаем словы паэта: «Здравствуй, племя младое, незнакомое!»

У любы час года тут прыгожа. Прырода да нашых дзён захавала сваё невыказнае хараство, так натхняўшае Пушкіна на зямлі яго продкаў. У летнім убранні стаяць старыя ліпы Міхайлаўскага парку, пасаджаныя яшчэ пры Ганібалах. Ліпавая алея «Керн» памятае прагулкі паэта-выгнанца з жанчынай, якой ён прысвяціў вядомы ўсяму свету верш

«Я помню чудное мгновенье...». У глыбіні алеі — скульптура Пушкіна.

...«Апальны» домік стаіць на краі ўзгорка, адкуль адкрываецца прыгожы краявід. Перад намі рака Сораць, зялёныя лугі і нівы — руская прырода, так маляўніча апетая паэтам.

Злева ад музея — «Домік няні» пад старажытным клёнам, дзе ўлетку пражывала «подруга дней суровых» паэта. У 1944 г. домік быў спалены гітлераўцамі, а цяпер адноўлены.

Асабістых рэчаў Пушкіна захавалася мала — бильярдныя шары з кіем, палачка, прызезеная з Адэсы, нядаўна дастаўлены сюды пісьмовы стол, які некалі ўпрыгожваў адзін з пакояў у Трыгорскім і бачыў, відаць, нямала іскрыстых пушкінскіх радкоў.

...Старая лясная дарога вя-

дзе ў Трыгорскае. Сюды да сямейства Осіпавай-Вульф ездзіў і хадзіў апальны паэт. Трыгорскае сёння — гэта стары парк на адным з трох узгоркаў. Захаваўся толькі фундамент дома Осіпавай-Вульф. Пачалася падрыхтоўка да аднаўлення ўсіх будынкаў Трыгорскага, неаддзельнага ад усхваляваных старонак «Яўгенія Анегіна» і многіх лірычных вершаў паэта. Тут захавалася шмат каштоўных рэліквій. Ля самай кручы над Сораццю стаіць лаўка, якую яшчэ пры Пушкіне называлі «лаўкай Анегіна». Як і раней, цудоўна абсаджана ліпамі пляцоўка для гульні і танцаў, дзе весялілася моладзь. На галоўнай алеі раскінула свой шацёр елка вышынёй са шматпавярховым дом. Яе ўзрост — два з паловай стагоддзі. Яна была такой жа велізарнай, калі пад ёю адпачываў Пушкін... Над палянай стаіць трохсотгадовы волат —

«дуб адзіноцтва». На гары відаць сляды ад куль і асколкаў. Ля карэнняў дуба гітлераўцы выкапалі траншэі, але ён даўно залячыў раны і зноў стаіць, горды і велічны.

Удалечы, за Сораццю, цямнее Пятроўскі парк — усё, што засталася ад родавай сядзібы продкаў паэта Ганібалаў.

...Зноў Пушкінскія горы. За старой агародай манастырская двара доўгі будынак — былыя келы манахаў. Унізе скляпеністыя вароты, праз якія праходзіў Пушкін на кірмаш. Тут ён слухаў і запісваў песні сляпых жабракоў, назіраў за карагодамі дзяўчат, вывучаў жывую народную мову, цікавіўся жыццём манахаў. Усё гэта паэт скарыстаў у «Барысе Гадунове».

Справа ад варот, на крутым узгорку, узвышаецца адноўлены сабор. Строгі і сціплы белы каменны абеліск над магілай А. С. Пушкіна, на мармуры — урна пад пакрывалам і надпіс: «Нарадзіўся ў Маскве... памёр у Пецярбургу...». Побач магіла дзеда і бабкі паэта — Іосіфа і Марыі Ганібалаў, а таксама яго маці — Надзежды Осіпавны. Тут, «бліжэ к милому пределу», спачывае і прах самога паэта... Да самага падножжа абеліска нізка схіліліся зялёныя дрэвы. Не зарастае народная сцяжынка да магілы песняра.

Два гады таму назад на пагорку, ля развілкі дарогі, што вядуць у Міхайлаўскае і Новаржэў, паставілі помнік Пушкіну работы скульптара Е. Белашава. Паэт прысеў пасля прагулкі на пень старога дуба і залюбаваўся навакольнай прыродай, якая і зараз «красою вечнаю ззяе» ля яго магільнага ўваходу.

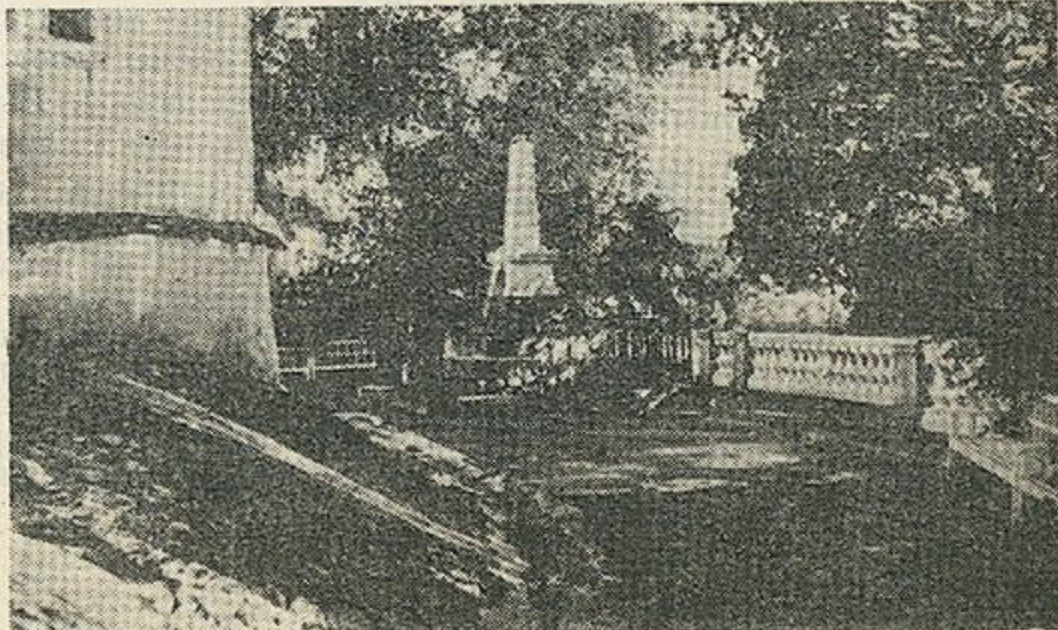
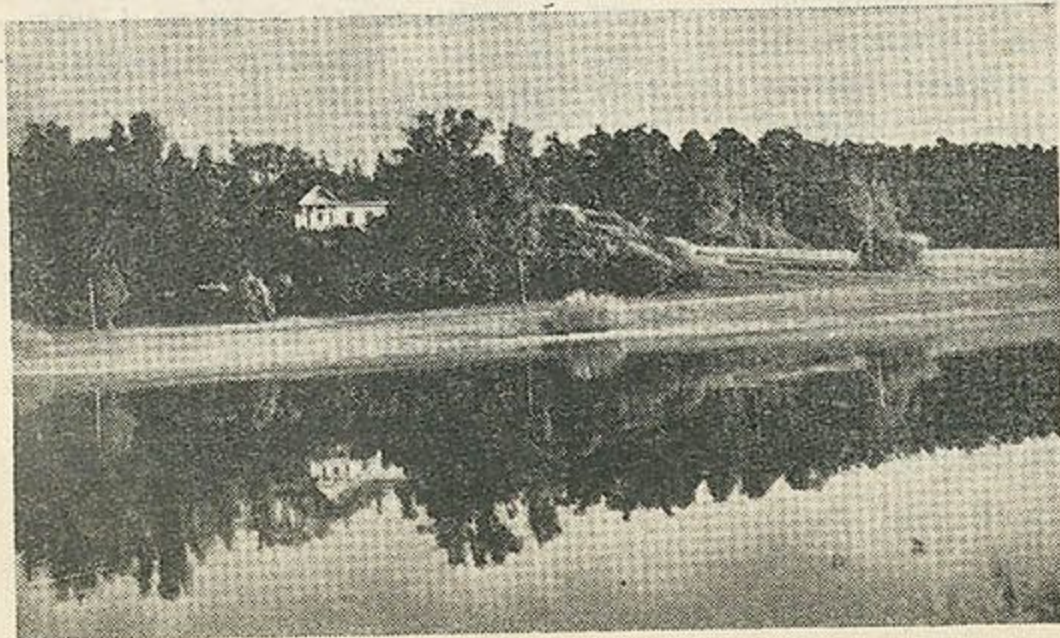
Зноў паміж азёр і ўзгоркаў бяжыць дарога. Імчацца па ёй аўтамашыны з хлебам. Назаўсёды знікла тут і «барство дикое» і «рабство тощее». Моладзь едзе ў раённы цэнтр на агляд народных талентаў. Вучні спяшаюцца ў школы. «Здравствуй, племя младое, незнакомое!» — вітае іх неўміручы паэт.

Н. ЖЫГОЦКІ.

Пушкінскія горы.

А гэта апошні прытулак паэта — магіла А. С. Пушкіна ў Святагорскім манастыры.

Дом-сядзіба Пушкіных у Міхайлаўскім.

НАД Антарктыдай — палярная ноч. Мароз дасягае 70—80°, страшныя мяцеліцы; навокал — ледзяная пустыня, якая ашаламляе сваімі прасторами, аднастайнасцю і змярцвеласцю. Цяжка там працаваць вучоным, і зусім зразумела, што палярныя ззянні, якія парушаюць беспрасветны змрок палярнай ночы, уносяць прыемную разнастайнасць у жыццё зімоўшчыкаў. Савецкі вучоны П. Д. Астапенка, які працаваў з сакавіка па снежань 1958 г. на адной з амерыканскіх навуковых станцый у якасці прадстаўніка савецкай навукі, успамінае: «У гадзіны бяхмарнага надвор'я неба Антарктыкі свеціцца зеленаватымі

агнямі палярных ззянняў... Яны ўспрымаюцца заўсёды як найвялікшая ўзнагарода за жыццё без сонца, без фарбаў самага звычайнага дня далёкіх родных шырынёў».

Дарэчы, заўважце, што мы гаворым пра ззянні ў Антарктыдзе, г. зн. у паўднёвым, а не ў паўночным паўшар'і, бо ззянні бываюць не толькі ў паўночных палярных раёнах (Арктыцы), але і ў паўднёва-палярных (Антарктыцы). Таму называць ззянні «паўночнымі» проста няправільна, і зараз прынята гаварыць не аб паўночных, а аб палярных ззяннях.

Загадзя трэба прызнацца, што ніякае апісанне, каляровае фота або карціна — нішто не можа перадаць усё дзівоснае хараство палярных ззянняў. Папрабуйце ўсё ж даць хоць бы агульнае ўяўленне аб гэтых велічных з'явах прыроды.

...У змроку палярнай ночы, на небе, з'явілася невялікая светлая пляма. Яна няспынна павялічваецца, робіцца паступова ўсё больш і больш яркай. Вакол святлее, палярная ноч на час адступае. І вось ужо на небе гарыць, пераліваецца, калышацца нешта накшталт гіганцкіх ззяючых фіранак. Знізу мяжа ззяння рэзка акрэслена глыбокім змрокам нчы, уверсе ззянне паступова слабее, губляецца, не маючы ясна выяўленых рубяжоў. Вертыкальныя праменні, з якіх складаюцца велізарныя фіранкі, дрыжаць, хістаюцца і няспынна мяняюць яркасць і колер. То яны зялёныя, то зеленавата-жоўтыя, то аранжавыя, то чырвоныя. Гэтыя няспынныя змены і хістанні ствараюць уражанне хваленадобнага руху. Такая форма палярнага ззяння называецца драпры; наогул жа формы ззянняў надзвычай разнастайныя.

Вельмі цікавае і арыгінальнае палярнае ззянне, якое называецца каронай: на гарызонце з'яўляюцца зеленавата-жаўтаватыя палосы. Яны ўзнікаюць ўсё вышэй і вышэй і хутка дасягаюць зеніту. Здаецца, што знаходзіцца ўнутры велізарнага паўпрапрыстага шатра або кароны, якая пераліваецца ўсімі колерамі вясёлкі.

Як ужо гаварылася, формы палярных ззянняў разнастайныя. Побач з такімі добра выяўленымі формамі, як драпры, карона, дуга і г. д., бываюць і ззянні без пэўнай формы, якія нагадваюць светлыя хмаркі; ні яркасць, ні становішча падобных ззянняў не змяняюцца па некалькі гадзін запар.

Вучоныя дакладна ўстанавілі вышыню, на якой узнікаюць палярныя ззянні. Часцей яны бываюць на вышыні 90—110 км, часам — на вышыні 200—300 км, а асобныя віды палярных ззянняў адзначаны нават на вышыні 1000—1100 км.

Палярныя ззянні звычайна суправаджаюцца магнітнымі бурамі. У гэты час стрэлка компаса не паказвае — як звычайна — на поўнач, а круціцца ва ўсе бакі. Сур'ёзна парушаецца, а часам нават цалкам перапыняецца радыёсувязь.

Што ж з'яўляецца прычынай узнікнення палярных ззянняў?

Наша Сонца — гэта велізарны распалены газавы шар; тэмпература на яго паверхні дасягае 6000°. У выніку

Чытачка Радына Ядзвіга з в. Навасады Маладзечанскай вобласці пытаецца, што такое палярнае ззянне і як яго ўзнікае?

пэўных працэсаў на Сонцы нараджаюцца магутныя патокі электрычных зараджаных частачак. Частка іх дасягае Зямлі і трапляе ў верхні пласт паветранай абалонкі — Зямлі — атмасферы. У звычайных умовах паветра, як і іншыя газы, электрычнасці не праводзіць, бо яно з'яўляецца ізалятарам. Але калі газ надта разрэджаны, ён робіцца правадніком электрычнага току. На вялікай вышыні ад паверхні Зямлі атмасфера разрэджана, вось чаму там і назіраюцца палярныя ззянні. Гэта — свячэнне паветра, якое ўзнікае ў выніку ўдараў хутка лятучых электрычных зараджаных частачак аб частачкі разрэджанага паветра.

Палярныя ззянні не бываюць ніжэй 80 км, таму што ў больш шчытных слаях атмасферы хуткасць частачак вельмі запавольваецца, і яны ўжо не могуць выклікаць свячэнне паветра. Думку аб электрычнай прыродзе палярных ззянняў выказаў яшчэ Ламаносаў, які пісаў, што «паўночныя ззянні нараджаюцца ад адбыўшайся на паветры Электрычнай сілы».

Колькасць палярных ззянняў і іх яркасць павялічваюцца са з'яўленнем плям на Сонцы. Сонечныя плямы — гэта гіганцкія віхры ў сонечнай атмасферы; пры іх з'яўленні паток зараджаных частачак, што выпраменьваюцца Сонцам, узрастае, расце і колькасць палярных ззянняў. Незвычайныя па яркасці палярныя ззянні назіраліся ў 1957 годзе, прычым іх можна было бачыць не толькі ў паўночных, але і ў паўднёвых і ўсходніх раёнах СССР (напрыклад, ззянне 4—5 верасня). У сувязі са з'яўленнем на Сонцы вялікай групы плям, у пачатку 1958 г. зноў назіраліся — у розных раёнах зямнога шара — яркія палярныя ззянні. Яны суправаджаліся мацнейшай магнітнай бурай, якая ахапіла ўсю нашу планету і парушыла радыёсувязь у многіх раёнах зямнога шара. Пагоршанне або нават спыненне радыёсувязі ў гэты час тлумачыцца тым, што магутныя патокі зараджаных частачак праходзяць праз атмасферу і парушаюць электраправоднасць яе пэўных слаёў.

Чаму ж, аднак, ззянні назіраюцца пераважна ў палярных раёнах?

Зямны шар уяўляе сабой велізарны магніт, акружаны магнітным сілавым полем. Зямны магніт мае і свае паўночныя і паўднёвыя полюсы. Трапляючы ў магнітнае поле Зямлі, патокі зараджаных частачак скіроўваюцца да магнітных полюсаў Зямлі. Знаходзяцца ж гэтыя магнітныя полюсы ў палярных раёнах: вось чаму іменна там часцей за ўсё і бываюць палярныя ззянні.

Раней дзівосны, велічны малонак палярных ззянняў і поўнае няведанне прычын гэтай з'явы выклікалі ў людзей пракланенне перад невядомымі сіламі прыроды, умацоўвалі веру ў тое, што гэта — «нябесныя адзнакі». З'яўленне іх звычайна звязвалася з якімі-небудзь падзеямі ў жыцці людзей.

Зараз прычына ўзнікнення палярных ззянняў вядома. Больш таго, на вуліцах нашых гарадоў мы можам бачыць штучнае палярнае ззянне. Звярніце ўвагу на светлавыя рэкламы магазінаў: гэта нібы палярнае ззянне ў мініятуры, выкліканае тым, што праз трубку, напоўненую разрэджаным газам, прапускаюць электрычны ток. А паколькі вядома прычына з'яўлення палярных ззянняў, паколькі мы ведаем, чаму іх бывае ў адзін год больш, у другі менш, нікому ўжо не прыдзе цяпер у галаву думка звязваць гэтыя з'явы ў атмасферы з якімі-небудзь падзеямі на Зямлі.

І. ШЫШКІН,

лектар Маскоўскага планетарыя, правадзейны член Геаграфічнага таварыства СССР.

АБ КУЛЬТУРЫ ПАВОДЗІН

Чалавек сацыялістычнага грамадства ва ўсіх праявах асабістага і грамадскага жыцця, на вытворчасці і ў быту, павінен быць выхаваны і культурны.

Чалавек і яго адзежа неаддзельны і ўспрымаюцца ў сваяасаблівым адзінстве. Так, скромная чысценная блузка, строгая спадніца і акуратныя туфлі на дзяўчыне з добрай паставай і прыгожай паходкай выглядаюць зусім цудоўна. А калі вы бачыце жанчыну ў прыгожым плаці, але заўважаеце ў яе сутулыя плечы, вялікі живот і нахіленую ўперад шыю, то любое плацце будзе выглядаць на ёй, як на вешалцы. Прыгожыя туфлі прыцягваюць увагу, але калі іх носіць дзяўчына са шлёпаючай расхлябанай паходкай, то замест элегантнасці і прыгожасці — найбольш каштоўных якасцей вонкавага выгляду жанчыны — атрымаеца адна нязграбнасць.

ВЫХАВАНАСЦЬ — ГЭТА ДОБРЫЯ АДНОСІНЫ ДА ЛЮДЗЕЙ

У звычайных абставінах (а мы тут не разбіраем выключныя выпадкі) добрыя адносіны выяўляюцца ў жаданні і ўменні дапамагчы людзям у быту і на рабоце, ва ўменні падтрымаць парадак у грамадскіх месцах, ва ўменні захоўваць цішыню, у добрых манерах пры абыходжанні з людзьмі.

Дапамога ў быту вельмі цэнніца. Яна разнастайная і абавязковая для членаў сацыялістычнага грамадства, з'яўляецца адным з прынцыпаў камуністычнай маралі. Трэба старацца палягчаць навакольным, асабліва жанчынам і старым, працу, звязаную з бытам. Гэта можа выявіцца ў такіх справах, як прыбіранне, прыгатаванне ежы, купля прадуктаў і многае іншае.

І сапраўды, хіба цяжка маладому чалавеку дастаць з калодзежа вядра вады, насячы і прынесці бярэма дроў, паднесці цяжар.

Людзі не могуць жыць без узаемадапамогі, таму моладзь з дзіцячага ўзросту трэба прывучаць бескарысліва дапамагаць не толькі бліжнім, але і пабочным.

ХТО І ЯК ПЕРАШКАДЖАЕ НАМ ПРАЦАВАЦЬ

Людзей, якія перашкаджаюць навакольным працаваць, даволі многа. Адхіляцца ад

работы і прымушаць іншых чакаць — гэта парушэнне не толькі працоўнай дысцыпліны, але і правіл паводзін. Але бывае, што чалавек адцягваецца ад выканання абавязкаў таму, што нехта з навакольных перашкодзіў яму. У гэтым выпадку правілы паводзін парушаюць абодва. Вось прыклад такога падвойнага парушэння:

— Верачка, ведаеш, я купіла сабе плацце, а яно моршчыцца на спіне, што рабіць?

Верачка працуе сакратаром, яе чакаюць, але яна, жадаючы быць «ветлівай», пачынае даваць парады.

Хто ж вінаваты? Зразумела, абедзве. Вера павінна была сказаць, прыкладна, наступнае:

— Прабач, але ты перашкаджаеш мне працаваць, пагаворым, калі ў мяне не будзе наведвальнікаў.

Лаянка зусім недапушчальная. Яна заўсёды сведка сапраўднай бескультурнасці чалавека, адсутнасці пачуцця адказнасці перад грамадствам, праява самага недастойнага ў нашым быту — хамства. Лаянка любога зместу — грубасць, а часам яна перарастае ў хуліганства.

ШТО ТАКОЕ МАНЕРА

Усе мы бачым не толькі, што робяць навакольныя, але і як робяць.

Форма любога дзеяння, выражаная ў руху, называецца манерай.

Манеры бываюць прыгожыя і непрыгожыя. На чалавека з прыгожымі манерамі прыемна глядзець, значыць прыгожыя манеры ўпрыгожваюць наша жыццё, а непрыгожыя псуецца яго. Напрыклад: малады чалавек, ведаючы, што дзяўчыне трэба падаць паліто, трымае яго нерухома і высока замест таго, каб нацягнуць знізу на рукі і плечы. Замест дапамогі выходзіць перашкода — дрэнная манера.

Выхаванне правільных манер — працэс нескладаны, але працяглы. Любы чалавек пры жаданні і настойлівасці можа авалодаць рухамі, якія адначасова мэтазгодны і прыгожы.

З ЧАГО ПАЧАЦЬ ВЫХАВАННЕ ДОБРЫХ МАНЕР

Выхаванне добрых манер трэба пачынаць з рухаў, якія найчасцей сустракаюцца ў быту.

Пачнем з паставы, г. зн. манеры трымаць цела. Паставай называецца прывыч-

нае палажэнне цела ў спакоі і руху.

Пры правільнай паставе тулава і шыя трымаюцца роўна, плечы адведзены назад і апущаны ўніз, живот падцягнуты. Правільная пастава абумоўліваецца таксама і правільнай пастаноўкай ног, а самым буйным недахопам пастаноўкі ног з'яўляецца іх паралельнасць або, што яшчэ горш, касалапасць.

Пры правільнай манеры трымаць ногі абцасы трэба ставіць бліжэй, а наскі крыху расставіць. Калі вы стаіце, адну нагу можна крыху вынесці ўперад, а калені выпрастаць. Зусім недапушчальна стаяць на расставленых нагах. Вынікам такой звычкі будучы: сутулая спіна, сагнутая ўперад шыя, выстаўлены живот і паўсагнутыя ногі.

Зграбнасць ва многім залежыць таксама ад адносін даўжыні ног да даўжыні тулава: калі ногі карацей, чым паўрост чалавека, прапорцыйны фігуры парушаюцца, калі ногі роўныя тулаву або крыху даўжэй, фігура выглядае зграбнай. Калі чалавек стаіць, сагнуўшы калені, ён тым самым змяняе бачымую даўжыню ног.

Ад правільнай пастаноўкі ног залежыць таксама і паходка.

Вельмі важна ўменне ставіць абцасы па роўнай лініі, а наскі крыху асобна. Вугал паміж наскімі павінен быць невялікі (40—45 градусаў). Пры хадзе не трэба падскокваць, ківацца, круціць плячыма і клубамі. Усё гэта псуе паходку і з'яўляецца вынікам няправільнай пастаноўкі ног. Элегантная, прыгожая паходка залежыць і ад даўжыні кроку. Натуральна, калі жанчына спяшаецца, яе крокі крыху шырэй, чым тады, калі яна ідзе спакойна, але наогул жанчыны ходзяць невялікімі крокамі. Вельмі шырокі крок робіць паходку грубай.

ЯК МОЖНА І ЯК НЕЛЬГА СЯДЗЕЦЬ

Сядзячы, людзі прымаюць розныя позы. Адны з іх магчымы толькі ў хатніх абставінах, у гадзіны адпачынку, другія — на вечары, у парку і ў іншых месцах адпачынку, але зусім недапушчальны ў афіцыйных абставінах.

За сталом пры ядзе, на прыёме, на экзамене, у любых афіцыйных абставінах сядзець трэба роўна, зай-

маючы палавіну або тры чвэрткі крэсла, пры гэтым не трэба абпірацца на спінку. Паўляжаць на крэсле або ў мяккім крэсле можна толькі тады, калі ў памяшканні нікога, апрача вас, няма. На людзях развальвацца ў крэсле непрыстойна.

Часта задаюць пытанне: «Можна сядзець, паклаўшы нагу на нагу, ці гэта непрыстойна?»

Калі так сядзе жанчына ў сучасным касцюме, то ў гэтым не будзе нічога непрыстойнага. Гэта зручная і пластычна прыемная поза, асабліва пры добрай форме ног і прыгожым абутку.

Але трэба адзначыць, што поза «нага на нагу» і для жанчын і для мужчын некалькі свабодная і магчыма ў тых выпадках, калі людзі адпачываюць або знаходзяцца ў неафіцыйных абставінах. Сядзець так з чалавекам мала знаёмым або старэйшым па ўзросту, нават у неафіцыйных выпадках, — недапушчальна. Сядзець, паклаўшы нагу на нагу, закруціўшы адну за другую, не трэба, таму што такая поза зусім непрыгожая, хоць, магчыма, і зручная.

Пластычнай будзе поза, калі ногі жанчыны крыху падняты, і адна з іх крыху выстаўлена ўперад. Вельмі прыемная поза, калі ногі складзены крыжам. Калі лены пры гэтым зусім выцягнуты — гэта можна дазволіць сабе толькі пры адпачынку, але не ў афіцыйных абставінах. Зусім недапушчальна, седзячы, расставіць калені ў бакі. Яшчэ горш, калі калені самкнуты, але ступні пастаўлены касалапа.

ЯК ТРЫМАЦЬ РУКІ

Непрыгожа ўпірацца рукамі ў бакі — гэта поза задзірлівая і вульгарная. Не рэкамендуецца скрыжоўваць рукі на грудзях — гэта псуе фігуру, садзейнічае сутуласці. Трымаць рукі за спіной — не да твару жанчыне. Седзячы, ніколі не падкладвайце рукі пад сябе.

Што можна сказаць пра рукі ў сувязі з адзежай?

Не рэкамендуецца класці рукі ў кішэні штаноў — такая поза вульгарная і для мужчын, і для жанчын. Класці рукі ў кішэні вузкага плацця і паліто не трэба, гэта псуе форму адзення. Калі рукі ўкладзены ў кішэні шырокай адзежы — гэта выглядае прыстойна.

Калі вы ідзеце хутка, вялікімі крокамі, рукі павінны дапамагаць хадзе невялікімі па размаху, рытмічнымі ў такт нагам рухамі. Пры па-

вольнай хадзе рукі павінны быць свабодныя, але нерухомыя. Лішнія рухі рукамі псуецца пластыку хадзі. Каб адвучыцца ад звычкі махаць рукамі, вазьміце што-небудзь у рукі: сумачку, парасон, сумку для прадуктаў. Гэта дысцыплінуе рухі.

АБ ЖЭСЦЕ

Калі чалавек, хвалюючыся, робіць рукамі міжвольныя рухі, гэта можна прабачыць, але ўсякая шырокая жэстыкуляцыя непрыстойная. Міжвольныя рухі рук пры спакойнай гутарцы не сведчаць аб добрых манерах.

У жэстах людзей, таксама, як і ў словах, існуюць вульгарызмы; ад іх трэба адвучаць нашу моладзь. Гэтыя жэсты маюць умоўна-бытавыя абазначэнні: пстрыкнуць па горле або паводзіць па каўняры, як запрашэнне выпіць; паказаць узняты ўгору вялікі палец правай рукі, як абазначэнне чагось добрага; паказаць праз плячо вялікім пальцам, як абазначэнне напрамку і да т. п. Наогул паказваць пальцам не трэба, трэба паказваць усёй рукой.

ЗАХАВАННЕ ГІГІЕНЫ

Нехайны чалавек, як бы ні быў ветлівы ў абыходжанні, парушае асноўныя правілы паводзін на людзях. У гэтым недахопе губляюцца любыя знешнія праявы выхаванасці.

Парушэнне грамадскай гігіены ёсць разам з тым і парушэнне правіл паводзін. Падраная папера, акуркі, старыя кансервавыя бляшанкі, бітае шкло, адыходы ежы, якімі забруджваюцца месцы грамадскага карыстання, — з'ява агідная. Непрыбраныя памяшканні, неветраныя пакоі, нявымытая падлога, бруд ва ўмывальніках і прыбіральнях — усё гэта перарастае ў парушэнне гігіенічных норм. Брудноха — чалавек няветлівы. Чыстата — сапраўднае сведчанне аб культурнасці чалавека.

ШТО ТАКОЕ ДОБРЫЯ МАНЕРЫ У АБЫХОДЖАННІ

Пры любым звароце да чалавека трэба быць ветлівым. Скажаць: «Калі ласка, падыхіце да мяне» — ветліва, а паклікаць рукой або, што яшчэ горш, пальцам — зусім недапушчальна. Да людзей трэба звяртацца словамі, а не жэстамі; слоўная форма прадугледжана правіламі ветлівасці. У ёй павінны быць:

1) зварот — «таварыш», «грамадзянін» або імя і імя па бацьку. Скажаць: «Пятроў» — няветліва, трэба ска-

Гэта партрэт Соф'і Брук, маладой швачкі-матарысткі з Копыля. Некалькі год назад прама са школьнай парты, без спецыяльнасці прышла яна ў промысловую арцель «Новы шлях». Працавітасць, настойлівасць, кемлівасць дапамаглі дзяўчыне хутка асвоіць швейную справу. Цяпер яна адна з лепшых работніц прадпрыемства, штодзённа амаль удвая перавыконвае зменныя заданні.

Радуюцца Соф'я Брук сваім поспехам у першым годзе сямігодкі.

Фота М. Пільшчыкава.

заць: «таварыш Пятроў» або «грамадзянін Пятроў»;

2) прабачэнне: «прабачце» або «даруйце» (прабачэнне за зроблены неспакой);

3) пасля атрымання адказу — падзяка. Напрыклад, пры пытанні аб часе трэба сказаць: «Грамадзянін, скажыце, калі ласка, колькі часу?» Атрымаўшы адказ, трэба сказаць: «Дзякую».

ЦІ ТРЭБА ДЗЯКАВАЦЬ ЗА ПРАЯВЛЕННЕ ВЕТЛІВАСЦІ?

Існуе думка, што за праяўленне ветлівасці дзякаваць не трэба, таму што ветлівасць — абавязак усіх выхаваных людзей, нешта накіштальт службовага абавязку. Такое сцвярджанне няправільнае.

Словы «прабачце», «даруйце», «калі ласка» і да г. п. павінны вымаўляцца ва ўсіх выпадках, калі чалавек наўмысна або ненаўмысна парушыў правілы паводзін.

Напрыклад: у маладой жанчыны ўпала сумачка, яна нагнулася і сама падняла. Спадарожнік таксама нахіліўся, каб падняць упаўшую рэч, але спазніўся. Стварылася крыху нялоўкае становішча. Калі ён скажа: «даруйце, калі ласка», нялоўкасць становішча зніжае.

Моладзь часта пытае, як трэба адказваць, калі чалавек папрасіў прабачэння. Слова «нічога» гучыць нягэрадна, таму яго не трэба ўжываць. Як правіла, гавораць «калі ласка». Сэнс гэтага «калі ласка» трэба разумець як «не турбуйцеся», «вы мяне не патрываючылі» і да т. п. У гэтых абставінах слова «калі ласка» не трэба разумець як запрашэнне паўтарыць парушэнне.

Вось кароткі комплекс парад агульнага характару, выкананне якіх арганізуе адносіны паміж людзьмі.

І. КОХ.

(«Часопіс мод»).

Плітка шакаладу

Маці ўзяла сумку, паклікала Лёню і сказала:
— Я схаджу ў краму, а ты пабудзь дома. Нікуды не лезь і нічога не чапай. За гэта я куплю табе плітку шакаладу.

— Вялікую ці малую? — спытаў Лёня.
— Сярэдняю, — усміхнулася маці.
— Ідзі, мама, усё будзе добра.
— Ну, дык глядзі ж, — папярэдзіла маці і пайшла.

Лёня застаўся адзін. Ён крыху пахадзіў па хаце, паглядзеў у акно. Нідзе нічога цікавага. Гуляць з цацкамі таксама надакучыла. Тады чым жа заняцца? Раптам ён успомніў пра плітку шакаладу, якую паабяцала яму маці. «Дапамагу маме. От яна будзе рада», — вырашыў Лёня. Ён адшукаў венік і пачаў падмятаць падлогу. Стараўся так, каб маці пахваліла яго.

Калі работа набліжалася да канца, Лёня нечакана зачэпіўся за памыйнае вядро і перакуліў яго. Брудная вада расцякалася ва ўсе бакі. На момант хлопчык разгубіўся. Потым, апамятаўшыся, схпіў анучу і стаў хуценька выціраць ваду.

Але не паспеў ён скончыць, як у сенцах бразнула клямка і пачуліся матчыны крокі. Лёня спалохана паглядзеў на дзверы. Што рабіць? Доўга не думаючы, шпурнуў анучу ў куток, а сам кінуўся ў другі пакой і залез пад ложак. Сеў і сядзіць, нібы мыш у нары.

Маці яшчэ з парога паклікала Лёню. Але Лёня не адгукнуўся. Гэта зацікавіла маці. «Напэўна схаваўся», — падумала і зайшла на кухню паглядзець, што ён робіць. Ubачыўшы лужу вады, яна зразу-

Мал. І. Раманоўскага.

мела ўсё. Распрануўшыся, яна пайшла шукаць сына. У пакой, пад ложкам, убачыла яго ногі. «Баіцца, каб я не сварылася», — здагадалася маці, і як ма-га мякчэй, сказала:

— Лёнька, дзе ты? Я купіла табе шакаладку.

Лёня нават не паварушыўся. Калі ён вылезе з-пад ложка, маці можа замест шакаладу пачаставаць чым-небудзь іншым. А гэтага яму зусім не хацелася.

Маці пачакала крыху і хітра сказала:

— Бедны Лёнька! Ён, відаць, з перапуду ўцёк з хаты. Ну, а калі няма яго, то не трэба яму і шакаладу. Пайду і аддам Юрку. Ён часта з ім гуляе і будзе рады такому падарунку...

Лёня вельмі любіў салодкае і выпусціць з рук цэлую плітку шакаладу, вядома, не мог. Забыўшыся на страх, ён гучна крыкнуў:

— Мама, я тут! Давай мне шакалад! — і хуценька вылез з-пад ложка.

— Пойдзем, я дам табе шакаладку. — Маці пры-вяла Лёню ў кухню і паказала на ваду:

— Ты разліў?

— Я...

— Як?

— Незнарок... — і Лёня раскажаў, як гэта адбы-лося.

— Калі так, збяры ваду... Ты разліў, ты і збяры...

— Добра, я зараз! — радасна ўсклікнуў Лёня.

Калі вада была сабрана, маці дастала з сумкі плітку шакаладу, аддала сыну і ласкава сказала: «На, мой памочнічак, ён вельмі салодкі».

Лёня схпіў шакаладку, разгарнуў бліскучую па-перку і стаў з асалодай есці. Шакалад сапраўды здаўся яму вельмі салодкім.

Паслухмяная ўнучка

Здарылася так, што маму паслалі на курсы вучыцца, а Верачку ад-везлі да бабулі.

— Ты глядзі, дачушка, бабулю слухай, памагай ёй, — наказвала мама Верачцы, развітваючыся.

Усё ішло добра. Унучцы спадабалася бабуля, якая ўмела раска-зваць шмат цікавых казак, а бабулі спадабалася ўнучка, якая ўжо ўмела на-пісаць беспамылкова слова «баба».

І вось аднойчы захацела бабуля для Верачкі зварыць прасяны круп-нік на малацэ. Паставіла яна на пліту каструлю, ды і кажа Верачцы:

— Ты глядзі, унучка, каб крупнік не выбег, а я пайду курэй пакармлю.

Толькі бабуля вышла, а Верачка скок да дзвярэй і на кручок іх! Потым села на падлогу і пачала маляваць пеўніка. Але якраз тут бабуля ў дзверы пастукала. Напалохалася, не разумее, у чым справа і пытае:

— Хто гэта зашчапіў?

Верачка ахвотна адгукнулася з-за дзвярэй:

— Гэта я, бабулька, каб крупнік не выбег...

Водгукі на пісьмо «Ці матчына гэта любоў?»,
змешчанае ў № 3 часопіса «Работніца і сялянка»

Маня не адна такая...

Паважаная рэдакцыя!

Прашу змясціць і мае думкі ў Вашым часопісе.

Я зусім не згодзен з тым прымітыўным выхаваннем дзяцей, якое дае сваім родным дзецям грамадзянка Маня Шандрыкава. Якое ж гэта выхаванне? Гэта ж простае калецтва дзіцяці. З такіх дзяцей вырастуць невука і грубіяны з пакалечаным характарам і надламанай душой.

Вы, Маня, «любіце» сваіх дзяцей так, як не трэба іх любіць. Вы не бачыце мяжы, якая аддзяляе сапраўдную матчыну любоў ад любві жыццёвай, якая кіруецца толькі інстынктам.

Нельга без хвалявання чытаць, як прыкра складалася асабістае жыццё Л. Шандрыкава. Магчыма, у ім першачыніна таго, што так недаверліва аднесліся Вы да другога мужа, абараняючы сваіх дзяцей ад яго ўплыву на іх выхаванне, як тая самка (прабачце за грубасць), у якой засталася толькі адна ўцепа і шчасце — яе дзеці, да якіх нікому, апрача яе, няма аніякага дачынення.

— Пісьмо Вашага мужа знайшло гарачы водгук у маім сэрцы. Я, таксама, як і Л. Ш., з'яўляюся мужам адной, падобнай Вам, асобы. Праўда, у мяне родныя дзеці, але ў справе выхавання ў нас з жонкай заўсёды нелады.

— Што ты разумееш у выхаванні? Хіба ты іх нарадзіў? Ці ты іх грудзмі выкарміў? — упікае мяне жонка, калі я часам не дарую дзецям іх грубых учынкаў.

Пад уплывам маці дзеці растуць не такімі, якімі я хацеў бы іх бачыць. Старэйшы сын, Міколка, ходзіць у трэці клас. Вучыцца пасрэдна, хоць і здольны хлап-

чук. Бойка чытае, наляту лавіць тлумачэнне. Але не мае ўсёадлівасці, вельмі рухавы і цікавы. Не звязаючы на рэжым дня, ён можа пайсці да таварыша і прабыць там некалькі гадзін.

— Навошта ты мучыш дзіця працай? — упікае жонка. — Хіба яго справа мыць падлогу? Няхай Святлана прывыкае, яна ж дзяўчынка! А яму хапае турботы хадзіць з сумкай па хлеб! (Маці раз у дзень пасылае хлопчыка па хлеб.)

Не мала згрызоты і з меншымі хлапчукамі — Вовам і Ігарам. Бывае, нагуляюцца ў шашкі, зоймуцца другой гульні, і ніводнаму не прыдзе на розум скласці шашкі ў скрынку, аж пакуль Святланка ці Мікола не прыбегуць іх на месца. На маю заўвагу дзецям нахонт акуратнасці жонка прырэчыць: «Яшчэ паспеюць!».

Аднойчы самага меншага, Вову, хтосьці на вуліцы навучыў пахабнай песенькі. Маці на сёмым небе: «Вовачка, паспявай, сыноч, яшчэ разок вунь тую песню пра цёцю... цукерак дам!». Вовачка яшчэ раз шапалывіць песеньку. Маці заліваецца ад смеху.

Нярэдка я чытаю жонны ўрыўкі з педагогічных выказванняў Макаранкі, Ушынскага, Талстога. Жонка слухае, згаджаецца. Але да часу. Да першага выбуху злосці, калі яна, не ў сілах стрымацца, пры дзецях мяшае з гразню мяне, суседзяў, кожнага, хто трапіць ёй на язык. А дзеці слухаюць, запамінаюць...

Вось яны — людзі, якія калечаць дзяцей з малых дзён, не думаючы аб тым, якую шкоду наносіць ім.

М. ВАРАБ'ЁУ

Пасёлак Прагрэс Амурскай вобласці.

Няхай зразумее без крыўды

Я — жанчына з аднолькавым лёсам і хачу расказаць аб сваім жыцці. Магчыма, дапамагу людзям. Ніколі яшчэ я не пісала заматак — гэта мая першая. Калі што і не так, то прабачце.

А здарылася ў мяне такое. У 1947 годзе я выйшла за муж за хлопца з нашай вёскі, старэйшага на 8 год. Спачатку жылі добра, а калі пайшлі маленькія дзеці, ён запіў, пачаў мяне біць. Шмат начэй я з дзецьмі не навала дома. Муж працягваў піць і вырашыў кінуць мяне з чатырма дзецьмі. У сакавіку 1955 года ён паехаў па

Уладзімір КОРБАН

Памочніца

Байка

Калі спытаці:

Хто першая памочніца ў маці! —
Любы адкажа: «Што за навіна! —
Вядома, што дачушка! Хіба ж дзіва!
І асабліва,
Калі яна
Адна».

Але бывае і такое:

Напрыклад, у сям'і дачушак трое
І ўсе яны памочніцы ў маці сапраўды.
А як адна дачушачка, тады
Матуля тупае ўвесь дзень ад ранку,
Дачушка ёй прысесці не дае.
Ператварылася матуля для яе
У самую звычайную служанку.

Прызнацца, мы нядаўна чулі,
Што ў гэтым вінаваты і матулі...

вярбоўцы ў Карэла-Фінскую ССР, а 19 ліпеня я атрымала тэлеграму, што муж утапіўся.

Што ж рабіць? Ехаць хаваць трэба. Пахавала мужа і думала, што на гэтым усё скончана. Але ў красавіку 1958 года я сустрэлася з адным мужчынам, у якога жыццё таксама склалася няўдала. Была ў яго жонка і дзеці, але калі ён цяжка захварэў, жонка яго кінула на бальнічным ложку. Вось мы і вырашылі дзяліць бяду і радасць папалам.

Дзеці мае за час, калі я жыла адна, вельмі рассваволіліся, бо заставаліся без нагляду, паколькі мне трэба было працаваць у калгасе.

Другі муж спачатку нічога не гаварыў, але неўзабаве вышаў з цяплення і пачаў сачыць за дзецьмі. Патрабаваў, каб спаць клаліся своєчасова, елі што зварана, не садзіліся за стол не памыўшыся. Наогул наводзіў у сям'і строгі парадак. Мне ж — маці, як і грамадзянцы Мані, — здалося, што ён занадта «патрабуе» ад дзяцей, не шкадуе іх. Я пачала дакараць яго ва ўсім. «Калі б яны былі твае, ты б не здзекваўся з іх», — казала я. І што ж атрымалася? Аднойчы разгарэлася вельмі вялікая спрэчка, і муж пачаў збіраць свае рэчы. Але не лёгка было рабіць гэта чалавеку, ні ў чым не вінаватаму. Ён пачаў тлумачыць, што не для сябе стараецца выхаваць дзяцей, а для мяне, што куды лягчэй жыць з дзецьмі, калі яны дысцыплінаваныя і добра выхаваныя. І ўспомніла я тады жыццё бабулі, у якой была сям'я з 14 чалавек! Ёй трэба было працаваць на ўсіх ды яшчэ і на пана. Што б яна рабіла, калі б яе дзеці былі распусныя, як мае? Я папрасіла ў свайго мужа прабачэння і абяцала больш ні ў чым яго не дакараць.

Я цяпер рада, што своєчасова спахапілася і зразумела сваю віну. Але мы, жанчыны, усе амаль аднаго характару: як бензін у адкрытай пасудзіне — у лядзі метрах прайдзі з агнём, і можа быць пажар. Так і мы з-за ўсякага глупства можам распаліць такую спрэчку, што і цэлай вёскай не пагасіш.

Мілая Маня, і Вы не крыўдуйце на мужа. Не думайце, што ён Вас не кахае. Калі ён не дазваляў Вам рабіць аборт, значыць не ён Вас, а Вы яго не кахасце. Чаму Вы не захацелі мець ад яго дзіця? Можа, яно было б шчасцем і радасцю ўсяго ягонага жыцця?

Часам маці залішне песцяць дзяцей, і яны вырастаюць беларучкамі. Падлетку гадоў 14—16, а ён не слухае нас. Вось толькі тады мы пачынаем разумець свае памылкі і жалімся, што не было каму вучыць нас разам з дзецьмі.

А. КОРЗУН

Гомельская вобласць,
вёска Акапы.

Ці ведаеце вы?

ЯК МЫЦЬ ПАСУДУ

Пастаўце перад сабой два тазікі з гарачай вадой. У адзін з іх пакладзіце 1 сталовую лыжку сухой гарчыцы (калі пасуда вельмі тлустая — 2 лыжкі). Абмыйце пасуду ў гарчычнай вадзе і адразу ж апаласніце ў чыстай (абавязкова гарачай). Нажы і відэльцы не

апускайце ў вадку, а працірайце вільготным шматком, затым наждаком або буйнай соллю і зноў чыстым шматком.

Патэльні праціраюць паперай, чысцяць буйнай соллю, потым абмываюць гарачай вадой.

Каструлі ні ў якім разе не скрабце нажом або драцянай губкай. Калі ежа ў каструлі прыгарэла, наліце ў каструлю салёнай вады і дайце ёй пакіпець на агні. Пах рыбы можна знішчыць, уліўшы ў гатаваную вадку крыху воцату або абцёршы каструлю шматком, намочаным у воцаце.

Сушыць пасуду можна ў драцяных сушылках. Гэта эканоміць працу.

ЯК ЧЫСЦІЦЬ СКУРАНЫЯ ВЫРАБЫ

Для чысткі вырабу са скуры і надання яму першачатковага бляску добра збіваюць бялок 1—2 яек і пры дапамозе фланелі старанна

праціраюць гэты выраб. Калі скура чорнага колеру, то да збітага бялка дадаюць невялікую дробачку сажы.

ЯК АПРАНАЦА ЦЯЖАРНАЙ ЖАНЧЫНЕ

Адзежа цяжарнай жанчыны не павінна сціскаць грудную клетку і живот. Нельга

надзяваць тугія паясы і ліфчыкі. Спадніцу таксама не трэба зацягваць на таліі, лепш насіць яе на плечыках.

У другой палавіне цяжарнасці вельмі карысны спецыяльны бандаж, які падтрымлівае живот. Па меры развіцця цяжарнасці бандаж трэба расшыраць, падганяць па фігуры. Надзяваць бандаж, лежачы на спіне.

Абутак таксама павінен быць зручны, свабодны, на нізкім або сярэднім аб'ёме. Калі цяжарная жанчына носіць туфлі на высокім аб'ёме, плод можа прыняць няправільнае палажэнне.

Ні ў якім разе нельга насіць у перыяд цяжарнасці круглыя гумавыя падвязкі, яны затрымліваюць кровазварот, а гэта вядзе часам да расшырэння вен на нагах.

Верхняя сукенка і бялізна цяжарнай жанчыны павінна быць бездакорна чыстая.

Як абнавіць аксамітны або велюравы берет ці капялюш? Берэт набіце чыстымі шматкамі, каб ён захаваў сваю форму, і патрымайце над каструляй з гатаванай вадой.

Капалюш таксама патрымайце над каструляй з гатаванай вадой, злёгка праводзячы па ім мяккай шчоткай.

Прасуючы бялізну, вы выпадкова спалілі яе. Неадкладна пратрыце спаленае месца перакісам вадароду, разведзеным папалам з ва-

дой, і прасуйце цёплым прасам, пакуль не высахне.

Калі вы запрашуеце непатрэбную складачку, разза-

трыце яе мокрым шматком па прамой нітцы тканіны (нават калі складачка ўтварылася па касой нітцы) і працягвайце прасаваць.

Ніколі не прасуйце нямытую бялізну. Ад гэтага бруд замацоўваецца ў тканіне.

Калі бялізна падраная, папраўце яе, перш чым прасаваць.

Прасуючы шарсцяныя рэчы, памятайце, што іх прасуюць з левага боку, праз вільготны шматок. Калі ж вам неабходна прасаваць іх па правым баку, прасуйце праз вільготны шарсцяны шматок.

Калі вы варыце рысавую кашу на малаце, не кідайце ніколі цукар проста ў каструлю ў час варкі. Рыс дрэнна разварыцца і будзе клейкім. Растварыце цукар у невялікай колькасці крутога вару і дадайце ў рыс, калі ён будзе зусім гатовы.

Бульбянае порэ будзе смачней і пышней (асабліва, калі вы прыгатаўляеце порэ са старой бульбы), калі дадаць у порэ збіты бялок.

Каб захаваць рыбу свежай на працягу двух-трох дзён, трэба пасыпаць яе буйнай соллю і загарнуць у сурвэтку, папярэдне змочаную падсалоджаным воцатам (1—2 кавалкі цукру на паўлітра воцату).

Высахшай гарчыцы можна вярнуць свежасць і рэзкасць, дадаўшы туды крыху воцату і цукру.

Кавалак цукру, кінуты ў чайнік да таго, як вы заліце чай варам, зробіць яго больш пахучым і моцным.

Смажаная каўбаса не пугае, калі яе папярэдне памачыць у халодным малаце або абліць варам.

Двайную масу збітага бялка можна атрымаць, калі дадаць да кожнага бялка перад збіццём сталовую лыжку халоднай вады.

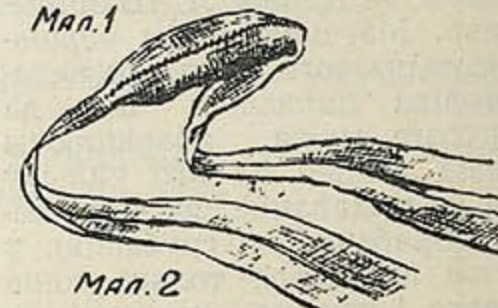
Бялкі можна хутка збіць туга, калі дадаць да іх дробачку солі або некалькі кропель лімоннага соку.

ЯК УКЛАДАЦЬ ВАЛАСЫ

Акуратная прычоска — украса жанчыны. Калі валасы завіты працяглай завіўкай (перманент) і не ўкладзены пасля мыцця, прычоска выглядае непрыемна і непрыгожа. З валасоў, завітых працяглай завіўкай, лёгка зрабіць любую прычоску. Для гэтага пасля мыцця галавы злёгка вільготныя валасы накручваюць пасму за пасмай на бігудзі (лепш буйныя) — ад самых канцоў да каранёў валасоў. Перад тым як накручваць, кожную пасму расчэсваюць. Калі валасы высахнуць, расчэсваюць іх, зняўшы бігудзі.

Мал. 1

Мал. 2

Вельмі зручныя самаробныя бігудзі. Іх робяць так. З кавалка ваты робяць невялікі валік (таўшчыняй у 3 см, даўжыняй у 7—8 см), абкручваюць яго бінтом або марляй і зашываюць, пакінуўшы канцы марлі па 15 см даўжыняй для завязвання. Зрабіце штук 20 такіх бігудзі.

ЯК МЫЦЬ ГАЛАВУ

Найлепш мыць галаву праз кожныя 10 дзён. Калі вада жорсткая, яе кіпяцяць і даюць астыць. Мыла бяруць «Дзіцячае» або «Яечнае».

Прамываюць скуру і валасы мыльнай пенай кончыкамі пальцаў, дадаючы пакрыху цёплай вады і тым самым разрэджваючы мыла. Пасля гэтага добра паліваюць валасы вадой. Калі моцна паліваць густую пену, мыла застанеца ў валасах.

Прамытыя валасы добра прапаласкаць вадой з воцатам (1 сталовая лыжка воцату на 1 літр вады). Гэта змяншае высушваючае дзеянне мыла.

Калі вада мяккая, прамываць валасы воцатам не трэба.

М. ЦІХАНАУ,
майстар цырульнай справы.

ЯК ПРЫГАТАВАЦЬ КУМЫС У ХАТНІХ УМОВАХ

Лекавае значэнне дыетычных кісламалочных прадуктаў вядома ўжо даўно. Вялікае распаўсюджанне атрымалі такія прадукты, як кефір, ацыдафільнае малако і кумыс. Асаблівае значэнне мае кумыс, які з'яўляецца вельмі добрым лекавым сродкам і пажыўным дыетычным прадуктам. Кумыс добра дзейнічае на цэнтральную нервовую сістэму, паляпшае страваванне і абмен рэчываў. Нядаўна высветлена, што кумыс, як і некаторыя іншыя дыетычныя малочныя прадукты, выдзяляе антыбіятычныя рэчывы, якія падаўляюць дзейнасць шкодных бактэрый, напрыклад, гніласных. Акрамя таго, у склад мікрафлоры кумысу ўваходзяць дрожджы, якія процідзейнічаюць развіццю туберкулёзных бактэрый і сінтэзуюць вітаміны групы «В».

Урач Е. Талмачова распрацавала метады прыгатавання кумысу з абястлушчанага каровінага малака, які нічым не адрозніваецца ад кумысу, прыгатаванага з малака кабыліц. Гэты від кумысу шырока ўжываецца ў спецыяльных здраўніцах. Кумыс па метаду Е. Талмачовай можна прыгатаваць не толькі на спецыяльных прадпрыемствах (завод, лабараторыя і г. д.), але і ў хатніх умовах.

Кумыс у хатніх умовах атрымліваецца наступным чынам.

На адзін літр абястлушчанага малака (адгону або маслёнкі) дадаецца адна шклянка вады і 2—3 сталовыя лыжкі цукру або мёду. Усё разам кіпяціць, астуджаюць да хатняй тэмпературы і заквашваюць, уліваючы пры памешванні 1—2 сталовыя лыжкі добрага кефіру або сыраквашы. Заквашанае малако пакідаюць пры тэмпературы 25—30 градусаў па Цэльсію да ўтварэння згустка. Атрыманую сыраквашу трэба энергічна размяшаць абваранай у крутым вары чыстай металічнай лыжкай, працадзіць праз чыстую стэрыльную марлю і пакласці дрожджы для спіртавага браджэння.

Для атрымання аднаго літра кумысу бяруць 1—2 грамы сухіх, 3—5 грамаў прасаваных або 5—10 грамаў вадкіх дражджэй (хлебапярарных, піўных, вінных або спіртавых), якія здольны збраджваць цукар. Перад унясеннем дражджэй у сыраквашу іх падрыхтоўваюць шляхам папярэдняга браджэння.

Для гэтай мэты дрожджы замочваюць у асобнай чыстай пасудзе гатаванай, салодкай, цеплаватай вадой і вытрымліваюць некалькі гадзін, пакуль яны забродзяць.

Салодкая сыракваша з унесенымі ў яе дражджамі ставіцца для спіртавага браджэння пры хатняй тэмпературы. Кумыс лічыцца гатовым, калі забродзіць. Для накіплення ў кумысе спірту яго разліваюць у бутэлькі, шчытна закаркоўваюць і выносяць у халоднае месца або ставяць у халодную вадку.

Ужываць кумыс рэкамендуецца пасля парады з урачом, пры дрэнным апетыце, ператамленні, страце вагі, знесіленні пасля хваробы, парушэнні абмену рэчываў, захворваннях кішчэніка і туберкулёзе.

Для паляпшэння апетыту і стрававання кумыс рэкамендуецца піць павольна, невялікімі глыткамі па 1—2 шклянкі непасрэдна перад ядой або ў часе яды. Лекавай дозай лічыцца адзін-два літры кумысу ў дзень.

Н. ПАЎЛАЎ,
інжынер Упраўлення
мяса-малочнай прамысловасці.

ПАРАДЫ ўРАЧА

Лячэнне ангіны

І. А. і С. В. Лямбовіны з Івянецкага раёна просяць адказаць, ці можна вылечыцца ад хранічнай ангіны, мітральнага парокі сэрца і ці можа такі парок быць у сямігадовага дзіцяці?

Ангінай мы называем запаленне паднябенных міндалін і слізистай пашчы. Некаторыя ангіны вылечваюцца хутка, не пакідаючы пасля сябе ніякіх слядоў, іншыя зацягваюцца на працяглы час і пераходзяць у хранічны стан, у так званы «хранічны танзіліт». Асобы з хранічным танзілітам хварэюць частымі абвастрэннямі і павінны быць пад назіраннем і знаходзіцца на ўліку спецыяліста—ўрача вуха, горла і носа.

Дзеці, якія хварэюць хранічным танзілітам, знаходзяцца заўсёды пад пагрозай захворвання рэўматызмам. Танзіліты трэба лячыць, але калі звычайнае лячэнне не эфектыўнае — міндаліны неабходна выразаць.

Рэўматызмам хварэюць дзеці незалежна ад узросту. Дзеці, якія перанеслі адзін або некалькі прыступаў рэўматызму, часта хварэюць парокі сэрца і пераважна недастаткова сцю мітральнага клапана. Мітральную недастатковасць прынята лічыць невылечнай. Аднак, пры ўрачэбным назіранні і правільным правядзенні рэжыму дзеці з мітральнай недастаткова сцю добра прыстасоўваюцца да жыцця. Бываюць выпадкі поўнага выздараўлення.

А. РАПАПОРТ,
дырэктар Інстытута АМД БССР.

КОНКУРС НА ЛЕПШЫ ТВОР

Рэдакцыя часопіса «Работніца і сялянка» аб'яўляе конкурс на лепшае апавяданне, нарыс, малюнак, фотаздымак. Тэмамі работ павінны быць: савецкі патрыятызм, барацьба жанчын горада і вёскі за выкананне сямігадовага плана, праблемы сям'і, быту, маралі, выхавання.

ЗА ЛЕПШАЕ АПАВЯДАННЕ ВЫЗНАЧАНЫ:

дзе першыя прэміі па 1500 руб.;
дзе другія прэміі па 1000 руб.;
тры заахвочвальныя прэміі па 500 руб.

ЗА ЛЕПШЫ НАРЫС:

дзе першыя прэміі па 1000 руб.
дзе другія прэміі па 750 руб.
тры заахвочвальныя прэміі па 300 руб.

ЗА ЛЕПШУЮ ВОКЛАДКУ ЧАСОПІСА:

адна першая прэмія 1000 руб.
дзе другія прэміі па 500 руб.

ЗА ЛЕПШЫЯ ІЛЮСТРАЦЫІ І ФОТАЗДЫМКИ:

адна першая прэмія 1000 руб.
дзе другія прэміі па 500 руб.

Тэрмін прадстаўлення матэрыялаў да 1 снежня 1959 года.

Рэдакцыя

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Г. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 02816

Журнал «Работніца і крестыянка» на беларуском языке.

Издание ЦІК КП Беларусіі.

Падпісана да друку 28/V 59 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 103.

Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 руб. 80 кап. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Тыраж 170 000 экз. Зак. 323.

19659

